

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

ANDRA KAMMAREN

Nr 28

15—19 november.

Debatter m. m.

Lördagen den 15 november.

	Sid.
Interpellation av herr Håstad ang. delningen av Bromma församling i Stockholm	3

Tisdagen den 18 november.

Svar på fråga av fröken Vinge ang. tidpunkten för den i Kungl. Maj:ts proposition nr 245 omförmälda granskningen av biblioteksorganisationen	5
Svar på interpellationer av:	
Fru Nilsson ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.	7
Herr Carlsson i Bakeröd ang. svårigheterna för vägsamfälligheter att erhålla lån i bankerna enligt de villkor, som stadgats i lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar	18
Interpellationer av:	
Herr Nihlfors ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare ..	20
Herr Nilsson i Bästekille ang. avdrag vid taxering för värdeminskning av driftbyggnad å jordbruksfastighet	21
Herr Nilsson i Bästekille ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt	22

Onsdagen den 19 november.

Skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal	25
Statsbidrag till gasolaggregat	26
Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång	27
Pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer	39

	Sid.
Interpellationer av:	
Fröken Wetterström ang. truppförbandssjukhusens utnyttjande för viss civil sjukvård, m. m.	42
Herr Braconier ang. publicerande av fakta om svensk utrikes- och handelspolitik under andra världskriget.....	43

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 19 november.

Statsutskottets utlåtanden:

nr 196, ang. eftergift av bistånd från utlandsmyndighet	24
nr 197, ang. ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet	24
nr 198, ang. befrielse från betalningsskyldighet för G. M. Wadner m. m.	24
nr 199, ang. riksheraldikerämbetet	25
nr 200, ang. tuberkuloskontrollen av skolpersonal.....	25
nr 201, ang. befrielse från betalningsskyldighet	26
nr 202, ang. statsbidrag till gasolaggregat	26
nr 203, ang. efterskänkande av arvsskatt m. m.	26
nr 204, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att eftergiva förmånsrätt beträffande innehållen skatt	26
nr 205, ang. begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång	26
nr 206, ang. höjd pension åt S. Norrman	39
nr 207, ang. pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer	39
nr 208, ang. pensionsrätt för efterlevande till befattningshavare i statens tjänst eller tillhörande av staten övertagen pensionskassa	42
nr 209, ang. pension åt E. E. Gustafsson och understöd åt A. Almroth	42

Lördagen den 15 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 in-
nevarande november.

§ 2.

Föredrogos var efter annan och re-
mitterades till statsutskottet följande på
kammarens bord vilande motioner,
nämligen

nr 677 av herr *Lundberg*,

nr 678 av fru *Sjöstrand m. fl.*,

nr 679 av fröken *Liljedahl* och frö-
ken *Wetterström*,

nr 680 av herr *Nilsson* i Svalöv,

nr 681 av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*,

nr 682 av herr *Strandh m. fl.*,

nr 683 av herr *Nilsson* i Svalöv,

nr 684 av herr *von Seth m. fl.*,

nr 685 av herr *Andersson* i Dunker
m. fl. och

nr 686 av fröken *Vinge m. fl.*

§ 3.

Föredrogos den av fru *Sandström* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhåll-
lan att få framställa interpellation till
herr statsrådet och chefen för jord-
bruksdepartementet angående Aktiebo-
laget Statens skogindustriers verksam-
het.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogos den av herr *Braconier* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhåll-
lan att få framställa interpellation till
herr statsrådet och chefen för civile-
departementet angående de högre fäng-
vårdstjänstemännens lönegradsplace-
ring.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrog den av herr *Braconier* vid
kammarens nästföregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhåll-
lan att få framställa interpellation till
herr statsrådet och chefen för justitie-
departementet angående framläggande
för riksdagen av förslag till omorgani-
sation av fångvårdsväsendet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Interpellation angående delningen av
Bromma församling i Stockholm.

Herr HÅSTAD erhöll på begäran or-
det och anförde: Herr talman! Sedan
år 1939 har frågan om en ny för-
samlingsindelning i Stockholm varit
under utredning. Behovet av en för-
samlingsreglering framgår bäst av
det faktum, att folkmängden i de tre
stora ytterförsamlingarna sedan sista
omregleringen ökat i Brännkyrka från
31 000 till 125 000, i Enskede från
19 000 till 103 000 och i Bromma från
26 000 till 95 000. Det har sagts att de
tre mammutförsamlingarna i söder och
väster om sammanlagt 325 000 personer
utgöra ett unicum ej blott i Norden
utan troligen också i hela kristenheten.

Vad Bromma församling beträffar
torde denna nu vara i det närmaste
slutexploaterad för bostadsbyggande.
Någon anledning att längre dröja med
dess delning kan inte finnas. Det för-
slag härom, som sedan länge föreligger,
har i huvudsak tillstyrkts av samtliga
remissinstanser. Församlingsborna själ-
va har genom sina lagliga organ mycket
starkt uttalat sig till förmån för en så-
dan uppdelning, som svarar mot det
kyrkliga arbetets levande behov.

Enligt vad som uppgives förelåg i
början av april detta år i ecklesiastik-

Interpellation angående delningen av Bromma församling i Stockholm.

departementet förslag till beslut om delning av Bromma församling. Beslutet var färdigt för expedition; endast underskrift saknades. Men beslutet stoppades. Det skäl som anfördes var, att man ville avvakta utredningens slutförande i fråga om övriga församlingar, särskilt Enskede och Brännkyrka. Såvitt man kan förstå är detta motiv knappast sakligt grundat. Det finns intet geografiskt eller annat samband mellan delningen av Bromma församling och regleringen av Enskede och Brännkyrka församlingar. Och mening- en kan väl knappast vara, att sedan förslag rörande Enskede och Brännkyrka om något år föreligger, förvisa hela frågan till en ny utredning. Det skulle i så fall vara att skjuta den på oviss framtid.

Ecklesiastikministerns interpellationssvar i första kammaren den 27 maj 1952 innehöll den upplysningen, att ärendet rörande delning av Bromma församling skulle underkastas ytterligare utredning i ecklesiastikdepartementet. Det är angeläget, att klarhet skapas i frågan av vad anledning något beslut om delning av Bromma församling ännu icke kommit till stånd.

Med hänvisning till det anförda an- håller jag att få ställa följande frågor till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet:

1) Av vilken anledning har Kungl. Maj:t dröjt med sitt beslut angående Bromma församling?

2) Kan det förväntas att Kungl. Maj:t träffar ett positivt avgörande i frågan inom en mycket nära framtid?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.;

nr 199, i anledning av väckta motioner angående riksheraldikerämbetet;

nr 200, i anledning av väckta motioner angående skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 202, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till behövande hushåll för anläggning och drift av belysning och uppvärmning med s. k. gasolaggregat;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar;

nr 205, i anledning av väckta motioner om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparings- syfte;

nr 206, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt f. d. kammar- rättsrådet S. Norrman;

nr 207, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer;

nr 208, i anledning av väckt motion om familjepensionsrätt för efterlevande till vissa befattningshavare, som varit i statens tjänst eller tillhört någon av staten övertagen enskild pensionskassa; och

nr 209, i anledning av väckta motioner dels om pension åt änkefru Ester

Svar på fråga ang. tidpunkten för den i Kungl. Maj:ts proposition nr 245 omförmälda granskningen av biblioteksorganisationen.

Elise Gustafsson, dels ock om understöd åt änkefru Anna Almroth.

nr 688 av herr *Dickson* samt nr 689 och 690 av herr *Kyling m. fl.*
Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m., nämligen

nr 687 av herr *Jacobson* i Vilhelmina,

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 18 november.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 11 och den 12 innevarande november.

§ 2.

Svar på fråga ang. tidpunkten för den i Kungl. Maj:ts proposition nr 245 omförmälda granskningen av biblioteksorganisationen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet *LINGMAN*, som yttrade: Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig, om jag är i tillfälle att meddela när den i propositionen nr 245 omförmälda granskningen av biblioteksorganisationen kommer till stånd och vilka kategorier av bibliotek den kommer att omfatta.

Härtill får jag svara, att jag inte för närvarande är beredd att ange, när en dylik organisationsundersökning kan komma till stånd och ej heller vilken omfattning den bör erhålla.

Härefter yttrade

Fröken *VINGE*: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för att han så snabbt lämnat ett svar på min enkla fråga, men jag måste säga att det var ovanligt litet innehåll i det svaret. Det är många som i dessa dagar har frågat mig, vad jag trodde att statsrådet skulle svara — det har jag givetvis inte kunnat veta något om — men man har också frågat: Vad är det egentligen för utredning som åsyftas?

Det förhåller sig ju så att det är två helt olika kategorier av utredningar man på bibliotekshåll går och väntar på. Den ena gäller något som jag vid ett par tillfällen har efterlyst här i kammaren, närmast i diskussion med ecklesiastikministern, nämligen en utredning om bibliotekens organisation över huvud taget, om avgränsningen av arbetsuppgifter mellan de olika biblioteken, om möjligheten att åstadkomma vissa gemensambetsanordningar. En sådan omorganisation skulle måhända kunna leda till en viss besparing av arbetskraft.

Jag skulle emellertid gärna vilja säga att den knappast bör påverka de för-

Svar på fråga ang. tidpunkten för den i Kungl. Maj:ts proposition nr 245 omförmälda granskningen av biblioteksorganisationen.

hållanden, som jag föreställer mig att statsrådet åsyftat i sin proposition. Får man en sådan omorganisation till stånd, vargenom vissa arbetsuppgifter avlastas från de enskilda biblioteken och det i stället blir en del gemensamhetsanordningar, då blir det framför allt fråga om rutinmässiga arbetsuppgifter. Det kvalificerade arbetet måste i största utsträckning fortfarande ligga hos de olika vetenskapliga specialbiblioteken.

Jag har föreställt mig att statsrådet har syftat på en utredning av helt annat slag, en utredning om man inom de enskilda biblioteken skulle kunna avlasta vissa arbetsuppgifter ifrån den akademiskt utbildade personalen och lägga dessa uppgifter på annan personal. Detta skulle givetvis kunna tänkas påverka löneställningen för denna mellangradspersonal, dessa biblioteksbiträden eller assistenter eller hur statsrådet vill beteckna dem. Jag har utgått från att det var detta statsrådet syftade på. En sådan utredning, om den kommer till stånd, skulle väl företas i samråd mellan civildepartementet och ecklesiastikdepartementet.

Jag tror emellertid inte att man skall överskatta möjligheten att få resultat av en sådan utredning. Det förhåller sig sannolikt på det sättet att en sådan avlastning bara kan göras i de största biblioteken. Vi hade för ett par år sedan en utredning, som kallade sig 1947 års löneutredning, avseende vissa biblioteksbiträden, och som bl. a. behandlade denna fråga. Utredningen säger:

»Då utredningsmännen redan från början av sitt arbete haft anledning att särskilt pröva denna fråga» — den fråga som jag nu talar om — »ha de vid sina besök i de olika biblioteken varit måna om att söka vinna klarhet i frågan. De ha därvid funnit, att erfarenheten nästan undantagslöst visat, att full sysselsättning icke kunnat be-

redas sådan personal, som är användbar endast till kontorsgöromål.»

Litet tidigare i betänkandet heter det: »Det har i föregående avsnitt av denna promemoria framhållits, att de flesta vetenskapliga specialbibliotek ha en mycket liten personalstab. Detta medför att varje befattningshavare måste kunna fullgöra praktiskt taget alla i biblioteket förekommande arbetsuppgifter.»

Dessa utredningsmän syftade endast på specialbiblioteken; man ansåg att det bara var i de allra största specialbiblioteken som det fanns möjlighet att göra en sådan avlastning. Givetvis kan det finnas skäl att undersöka, om inte i de båda universitetsbiblioteken och kungl. biblioteket också finns en sådan möjlighet. Men det är tydligen nu endast fråga om ett begränsat antal bibliotek.

Jag vill gärna begagna tillfället att säga till herr statsrådet att jag för min del anser, att om statsrådet låter tillätta en sådan utredning så är det nödvändigt, att utredningsmännen på ett mycket tidigt stadium avgör, vilka specialbibliotek det över huvud taget lönar mödan att ånyo undersöka; vi har som sagt nyligen haft denna utredning av 1947 års utredningsmän. Sedan man gjort en sådan avgränsning bör de övriga biblioteken kunna skiljas från målet. Därefter bör man ha möjlighet att utreda frågan om löneställningen för även den lägre bibliotekspersonalen vid dessa bibliotek utan att därför avvakta den utredning, som jag förstår att statsrådet avser att tillsätta.

När jag nu säger, att det bara är ett fåtal bibliotek där en sådan avlastning av mera rutinmässiga arbetsuppgifter skulle kunna ske, bygger jag inte bara på de här nämnda utredningsmännens obestridliga auktoritet utan också på min egen erfarenhet. På specialbiblioteken är arbetskraften så fåtalig, att man måste räkna med att en person

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

som är anställd för att i första hand sköta de enklare arbetsuppgifterna också skall kunna rycka in för en förman som är frånvarande. Jag tänker då inte bara på tjänstgöring under semesterledighet utan även då förmannen har lunchrast eller är upptagen av annan verksamhet. Det duger ju inte att forskarna får vänta ända tills bibliotekarien får tid att sysselsätta sig med dem. Man måste ha arbetskraft med sådana kvalifikationer, att de hjälpligt kan hitta i en katalog och i bibliotekets bokbestånd, och det kan de inte utan omfattande språkkunskaper. Man kan givetvis inte fordra mer än kunskaper i tyska, engelska och franska, men de måste också ha en sådan språklig allmänbildning, att de hjälpligt kan klara sig med böcker på språk som de inte behärskar. De måste ha en viss kännedom om terminologien och systematiken inom de vetenskapsgrenar som är företrädna inom biblioteket. Det är alltså inte någon särskilt okvalificerad arbetskraft det här gäller, även om man inte fordrar akademisk utbildning. Jag tror man i normala fall, ehuru kanske inte generellt, måste förut-sätta studentexamen, och följaktligen måste personalen inordnas i studentkarriären.

Jag talar här om karriär, emedan jag tror det är nödvändigt, för att man skall få duglig personal, att man inför möjlighet till avancemang inom vissa gränser. Man kan inte bara fastställa en viss lönegrad utan måste också ge möjlighet till avancemang — annars slutar personalen. Jag hade i dag ett telefonsamtal med en bibliotekare, som ringde upp mig när han såg att jag skulle få svar på min fråga i kammaren. Vid hans bibliotek — det gör väl ingenting om jag nämner att det var tekniska högskolans bibliotek — har man gång på gång förlorat dugliga biträden emedan dessa icke kunnat avancera och därför har sökt sig över till

industribiblioteken, där de får andra arbetsuppgifter och framför allt bättre lön.

Jag vill sluta med att säga, att den utredning som jag förmodar statsrådet ämnar igångsätta — det antyddes ju i propositionen att så skulle ske — skall omfatta både biblioteksexpertis och löneexpertis. Jag vet att man numera är rädd för att få alltför månghövdade utredningar, men det finns ju möjlighet att göra som man gjorde 1947 och tillsätta en utredning som i varje fall består av två personer, så att man får båda dessa slag av sakkunskap företrädd. Jag vill kraftigt understryka önskvärldheten av att denna utredning snart kommer till stånd. Man kommer annars att anse, att statsrådet har svikit ett löfte, ty den passus som står i biträdespropositionen har uppfattats som ett löfte om en sådan utredning.

Med detta ber jag att få tacka statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara fru Nilssons interpellation angående ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Ericsson lämnade nu endast en kort sammanfattning av huvudpunkterna i svaret.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Fru Nilsson har i en interpellation frågat mig, om jag observerat de erbjudanden om väsentligt

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

ökat varuutbyte med Sverige och andra västeuropeiska länder, som på internationella ekonomiska konferensen i Moskva i april 1952 gjordes av Sovjetunionen och andra östeuropeiska stater. Fru Nilsson vill vidare veta, om regeringen överväger att i handelsöverenskommelserna för 1953 söka få till stånd en sådan ökning av varuutbytet med dessa stater.

Jag vill vid besvarandet av frågorna först något beröra hur vår handel med de östeuropeiska länderna f. n. gestaltar sig.

Sveriges varuutbyte med dessa länder uppgick under fjolåret till ett sammanlagt värde av 1 320 miljoner kronor, med ungefär jämn fördelning mellan import och export. Motsvarande siffra för de tre första kvartalen i år är ca 900 miljoner kronor. Av vår totala utrikeshandel representerar detta drygt 7 procent, vilket ungefär motsvarar förhållandet under tiden närmast före andra världskriget.

Vår största handelspartner bland dessa länder är *Polen*, som svarar för nära hälften av hela vårt varuutbyte med Östeuropa. Importen, som i huvudsak är koncentrerad till ett enda varuslag, nämligen kol, nådde i fjol ett totalvärde av 372 miljoner kronor. Exporten har under efterkrigstiden successivt ökat; från 1946 till 1951 har värdet mer än tredubblats. Ungefär hälften av fjolårets export utgjordes av verkstadsprodukter. — Svårigheterna i det svensk-polska varuutbytet ligger främst på betalningssidan. På grund av starka variationer i kolimporten, i fråga om både priser och skeppade kvantiteter, har under senare år betalningsläget uppvisat mycket stora skiftningar. Under 1951 steg de polska kolpriserna våldsamt, vilket ledde till svårigheter på svensk sida att finansiera importen. Vi blev nödsakade att betala betydande belopp i pund. I år har det förbättrade bränsleläget och de

sjunkande kolpriserna förändrat situationen. Polens betalningsställning gentemot Sverige har försvagats, och en stagnation i handelsutbytet har blivit följd. Trots att vissa arrangemang träffats för att underlätta betalningsläget måste man räkna med betydande svårigheter under de närmaste månaderna för nya svenska exportförsäljningar. Utvecklingen tenderar mot ett reducerat varuutbyte under nästa år.

Även när det gäller handeln med *Tjeckoslovakien* ter sig framtidsutsikterna ovissa. Den svenska marknadens intresse för tjeckoslovakiska varor har successivt avtagit, delvis beroende på för höga priser, och följderna har blivit en snedvridning av betalningsbalansen och ökad tjeckoslovakisk skuldsättning till Sverige. Svårigheter har härigenom uppkommit att vidmakthålla den tidigare rätt differentierade exporten till detta land. Läget har ytterligare skärpts genom det sätt, på vilket de tjeckoslovakiska myndigheterna handhaft importlicensgivningen; i vissa fall har detta lett till att traditionella svenska exportvaror blivit helt utestängda från marknaden. För att situationen skall lätta torde det vara ofrånkomligt att Tjeckoslovakien utjämnar sin skuld genom valutabetalningar, men förslag i den riktningen från svensk sida har hittills inte lett till några resultat.

Handeln med *Sovjetunionen* regleras dels av årliga kontingentavtal, dels av 1946 års kreditöverenskommelse. I fjol uppgick importen till ca 68 miljoner kronor, medan det sammanlagda värdet av exporten, såväl löpande som kreditfinansierad, uppgick till 173 miljoner kronor. Leveranserna under kreditavtalet skall som bekant i princip vara avslutade i år.

Det löpande varuutbytet med Sovjetunionen har under 1952 undergått en icke oansenlig stegring. Under perioden januari—september har importen, främst beroende på köp av en större

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

kvantitet spannmål, stigit till 87 miljoner kronor. Genom uppgången i importen har ökat betalningsutrymme skapats för svensk export på kontantbasis. Vår löpande export utgöres framför allt av järn och stål och maskiner. — I motsats till vad förhållandet är i vår handel med övriga östeuropeiska länder visar betalningsläget i den löpande svensk—sovjetryska handeln ett svenskt minussaldo; redan nu borde därför förutsättningar föreligga för en ökad import till Sovjet av svenska varor. Emellertid hämmas varuutbytet av att det sovjetryska köpintresset så gott om uteslutande koncentreras till vissa svenska kapitalvaror. Det är icke möjligt att i önskad omfattning vinna avsättning för andra svenska exportartiklar på den sovjetryska marknaden. Detta har givetvis i sin tur en menlig inverkan på våra möjligheter att betala en ökad import från detta land.

När det gäller övriga länder i Öst-europa präglas utvecklingen i stort av ökade svårigheter för svensk export och tendenser till minskat varuutbyte. Detta är exempelvis fallet med *Östtyskland*, som utgör marknad bl. a. för avsättning av fisk och en del lantbruksprodukter. Köpintresset för östtyska produkter, särskilt brunkolsbriketter, har avtagit starkt, en utveckling som delvis sammanhänger med leveranssvårigheter och för höga priser. Då detta lett till betalningssvårigheter på östtysk sida, har skeppningar av redan leveransklara svenska varor i betydande omfattning måst inställas eller framflyttas. Vissa överenskommelser har emellertid nyligen träffats, som man hoppas skall undanröja en del svårigheter och bl. a. möjliggöra ett återupptagande av den svenska fiskexporten. — Till slut kan nämnas, att det i senaste avtal förutsedda varuutbytet med *Ungern* icke ens tillnärmelsevis kunnat genomföras; i främsta rummet kan detta tillskrivas det vikande intresset

för ungerska varor hos svenska importörer.

Den översikt som jag här lämnat av vår handel med de östeuropeiska länderna torde ha visat att betydande svårigheter föreligger att bibehålla eller utvidga varuutbytet med dessa länder. Utvecklingen under innevarande år tyder på att man i många fall måste räkna med en minskad omsättning. Handeln med dessa länder tenderar vidare uppenbarligen att bli mer och mer ensidigt inriktad på ett utbyte av å ena sidan råvaror och å andra sidan kapitalvaror. Våra östeuropeiska handelspartners visar i regel mycket ringa intresse för andra svenska produkter. Livliga ansträngningar har gjorts från svensk sida för att åstadkomma ett mera differentierat varuutbyte, men resultatet har blivit nedslående. Jag vill särskilt erinra om att försöken att intressera Sovjetunionen för nya svenska produkter vunnit ringa gehör. Även erfarenheterna från handeln med exempelvis Tjeckoslovakien och Östtyskland, med vilka länder varuutbytet hittills varit mera differentierat, pekar mot ökade svårigheter att bibehålla den tidigare sammansättningen av exporten. Även om man uppnått kontingenter för ur svensk synpunkt intressanta exportvaror, har det i många fall visat sig att dessa kontingenter blivit obetydligt eller icke alls utnyttjade. Många svenska exportörer, som i och för sig har goda förutsättningar att fortsätta med försäljningar till de östeuropeiska länderna, har därigenom blivit nödsakade att söka sig ut på andra marknader.

Vad beträffar det vikande importintresset på svensk sida för ett flertal östeuropeiska varor sammanhänger detta nära med utvecklingen på världsmarknaden men även med skillnaderna i fråga om utrikeshandelns struktur. Den svenska importen sker som bekant väsentligen på privat basis, och de svenska köparna väljer den marknad, där

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

de kan erhålla varorna bäst och billigast. I nuvarande konjunkturläge med god varutillgång och vikande priser är det självfallet, att konkurrensen faller utslaget. — Vad vidare angår de förut omtalade betalningssvårigheterna innebär det givetvis mycket stora nackdelar att underskott och överskott icke kan utjämnas inom en större krets av länder. Olägenheterna härav har framträtt starkare efter tillkomsten av den europeiska betalningsunionen, som ju haft en utomordentligt gynnsam inverkan på utvecklingen av vårt varuutbyte med de västeuropeiska länderna.

Vår principiella inställning till frågan om utrikeshandels inriktning kan sammanfattas så, att vi söker främja ett ökat varuutbyte med alla länder, där svensk export kan finna avsättning och där vi kan köpa för den svenska marknaden begärliga varor. Särskilt i ett vikande konjunkturläge är det av stor betydelse att så långt möjligt främja exportens avsättningsmöjligheter. Liksom tidigare kommer vi även vid handelsavtalsförhandlingarna för nästa år att arbeta för detta mål. I den mån de uttalanden, som gjorts på den ekonomiska konferensen i Moskva i våras, även kommer att åtföljas av konkreta förslag vid våra kommande avtalsförhandlingar, kommer vi på vår sida givetvis att ägna dessa allt intresse. Att döma av våra erfarenheter hittills syns det dock knappast realistiskt att hysa större förhoppningar om en ökad beredvillighet mot svenska exportintressen. De av interpellanten åberopade uttalandena rimmar för övrigt inte särskilt väl med uttalanden som gjorts i senare sammanhang. I samband med den nyligen avhållna kommunistiska partikongressen i Moskva framhölls exempelvis från högsta ort i Sovjetunionen att den industriella utvecklingen i Östeuropa snart väntas medföra, att man icke längre skall ha behov av import från länder utanför den

egna kretsen. Samma tankegång har vid ett senare tillfälle utvecklats från den sovjetryska utrikeshandelsledningen, i det man framhållit, att de östeuropeiska länderna förfogar över sådana resurser att de som enhet betraktade är självförsörjande och oberoende av import utifrån. Dessa uttalanden är ju icke särskilt löftesrika för den framtida utvecklingen av handeln med dessa områden.

Jag vill slutligen i anledning av vad interpellanten anförut erinra om att riksdagen i våras hade att taga ställning till två motioner angående tillsättandet av ett utredningsorgan för att utreda och befordra varuutbytet mellan Sverige och de östeuropeiska länderna m. m. Bankoutskottet anförde i sitt utlåtande över motionerna bl. a., att utrikeshandels stora betydelse för det svenska folkhushållet gjorde det angeläget, att handeln fick så fritt som möjligt söka sig till de marknader, där de förmånligaste villkoren för varuutbytet kunde erhållas. Det var, framhöll utskottet, uppenbarligen ett betydande svenskt intresse att så långt som möjligt och inom ramen för de allmänna riktlinjerna för handelspolitiken söka utvidga utrikeshandeln över huvud, således även med Sovjetunionen och de östeuropeiska länderna. Med hänsyn till den allmänna handelspolitiska planeringen inom redan befintliga institutioner fann sig utskottet likväl icke kunna tillstyrka motionärernas förslag om ett särskilt utredningsorgan. Motionerna lämnades också av riksdagen utan åtgärd.

Härefter anförde:

Fru NILSSON: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Ericsson få framföra mitt tack för svaret på den interpellation, som jag framställt om handeln med Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna.

Jag tar fasta på statsrådets uttalande

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

att regeringen vill söka främja ett ökat varuutbyte med alla länder, där svensk export kan finna avsättning och där vi kan köpa för den svenska marknaden begärliga varor, och att man i den mån som de uttalanden, som gjordes på den internationella ekonomiska konferensen i Moskva, kommer att åtföljas av konkreta förslag vid de förestående handelsförhandlingarna kommer att ägna dessa allt intresse.

Samtidigt kan jag inte underlåta att uttala min förvåning över de svårigheter, som det alltid talas om från svensk sida så snart det är fråga om varuutbytet med dessa länder. Som vi hört går dessa »svårigheter» igen också i interpellationssvaret, utan att någon konkret redovisning ges för vari de skulle bestå. Den misstanken ligger nära till hands, att det här mera är fråga om politiska än ekonomiska svårigheter. Var och en vet ju att det från amerikansk sida företagits en omfattande svartlistning av varuutbytet med Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna, en svartlistning som gäller såväl USA:s egen som samtliga Marshalländers export österut. Det är ju heller ingen hemlighet att den svenska storfinansen av politiska och andra skäl inte är intresserad av att göra affärer på marknaderna i öster. Alla möjliga förevändningar kommer därvidlag till användning.

Låt mig som exempel ta Rumänien, där det av allt att döma skulle kunna avsättas betydande kvantiteter svenska verkstadsindustriprodukter i utbyte mot olja. Denna marknad betraktas emellertid som helt stängd — emedan Svenska Tändsticks AB inte anser sig ha fått betalt för den tändsticksfabrik i Bukarest, som 1948 övertogs av rumänska staten och som i realiteten — genom de enorma profiter som tändsticksbolaget tidigare fått ut — är betald flera gånger om.

Jag undrar, herr talman, om inte re-

geringen är i färd med att försätta sig i en omöjlig situation genom att fortsätta att tala om »svårigheter» i handelen med Sovjetunionen och de folkdemokratiska länderna, samtidigt som från dessa länders sida deklareraras önskemål om ett väsentligt vidgat varuutbyte. Jag har i min interpellation särskilt tryckt på vad som i det avseendet framkom vid den internationella ekonomiska konferensen i Moskva, där ett 40-tal länder var representerade, i många fall genom regeringsdelegationer. Jag vill särskilt erinra om vad som anfördes på konferensen av chefen för Sovjetunionens handelskammare, herr Nesterov, beträffande möjligheterna till ökat varuutbyte. Jag citerar: »Om affärskretsarna i andra stater är allvarligt intresserade av att öka handelen med de sovjetiska utrikeshandelsorganisationerna, så är de sistnämnda för sin del också redo att väsentligt öka sina export- och importaffärer med ifrågavarande länder. Handelskammaren har samlat in uppgifter som konkret visar vad som skulle kunna uträttas härvidlag. De sovjetiska utrikeshandelsorganisationerna skulle i Västeuropa, Amerika, Sydostasien, Mellerta Orienten, Afrika och Australien kunna inköpa sådana varor som brukar exporteras därifrån, och till dessa länder kunna sälja sovjettillverkade varor som de har intresse av i sådana mängder, att Sovjetunionens handel med ifrågavarande länder under de närmaste två—tre åren skulle uppgå till 30—40 miljarder rubler eller 10—15 miljarder rubler om året.»

En ökad sysselsättning skulle bli den omedelbara följderna i de länder som ökar handelen med Sovjetunionen, folkdemokratierna och det nya Kina. Själv beräknar herr Nesterov att ca 1,5 eller 2 miljoner människor i väster skulle kunna beredas sysselsättning genom en sådan vidgad handel.

Nu är frågan den: Har Sverige något

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

intresse av en sådan vidgad handel med Sovjetunionen och folkdemokratierna? Jag tror att Sveriges land och folk, Sveriges affärsmän och industridkare, Sveriges breda konsumentmassor har ett mycket stort intresse för en sådan vidgad handel. En utökning av handeln med dessa länder skulle genast få till följd nya sysselsättningsmöjligheter för många företagare och ännu flera arbetare. Behovet av att skapa nya arbetsmöjligheter för vårt lands folk och säkerställa de arbetsmöjligheter som redan finns är en uppgift som blir alltmera trängande aktuell.

Vid läsningen av konjunkturinstitutets rapport om konjunkturläget hösten 1952 kan den mest välvilliga tolkning av det tillfälliga ekonomiska uppsvinget i väster inte förbise det faktum att utvecklingen därstädes i avgörande grad härrör sig från kriget i Korea och de därav följande krigsrustningarna. En ekonomi som grundar sig på krig och krigsrustningar har ingen säker plattform. Det skrives på s. 15: »Dels väntar man sig att efterfrågan för rustningsändamål inom en inte alltför avlägsen framtid skall gå tillbaka. Under sådana förhållanden kan både konsumenter och företagare föredra att vänta någon tid i stället för att köpa till vad de betraktar som alltför höga priser. Högkonjunkturen dämpas och förhindras slå över i inflation på grund av förväntningarna om en kommande konjunkturedgång.» En tydligare bankruttförklaring för den kapitalistiska ekonomien kan inte ges. Antingen krig och rustningar med åtföljande högkonjunkturer, eller också krigsavspänning och nedrustning med åtföljande konjunkturedgång.

Tendenser till sådana svårigheter är redan skönjbara. Konjunkturinstitutet låter oss veta, att rörande arbetsmarknadsläget inom olika näringsgrenar står det inte alls så bra till som många vill göra gällande. Beträffande skogsbru-

ket beräknas enbart i Norrbotten mellan 3 000 och 4 000 skogsarbetare bli arbetslösa. Inom metallindustrin råder inom vissa företag allttjämt brist på yrkesarbetare. Men samtidigt skriver man i konjunkturinstitutets rapport: »Risker för ytterligare driftsinskränkningar föreligger emellertid, och man räknar med att på vissa orter svårigheter att placera arbetskraft kan uppstå.»

Inom porslins- och glasindustrin har permitteringar förekommit, och ytterligare driftsinskränkningar är att vänta. Omfattande avskedanden och permitteringar har som känt ägt rum inom beklädnadsindustrierna. Även om för dagen en viss stabilisering ägt rum inom dessa industrier, så bör det betonas att det dels rör sig om en helt tillfällig stabilisering, dels att det är en »stabilisering» på lägre nivå än tidigare, vilket innebär att tusentals beklädnads-, textil- och skoarbetare förvägras arbete inom sina egentliga yrken.

Även om det inte föreligger anledning att tala om en kris, så är det ett faktum att arbetslösheten tenderar att öka. Det säger åtskilligt att Handeltjänstemannaförbundet i dagarna hållit extrakongress för behandling av det bekymmersamma läge som förorsakas av sysselsättningsminskningen. Jag vill också ta tillfället i akt att erinra om att omfattande permitteringar — med åtföljande inkomstbortfall för de anställda — är att befara i samband med jul- och nyårshelgerna, permitteringar som i många fall motiveras med de minskade avsättningsmöjligheterna för svenska exportprodukter på de marknader på vilka utrikeshandeln hittills i huvudsak varit inriktad. Det är ju lätt att föreställa sig den bitterhet som den permitterade arbetaren eller tjänstemannen måste känna när företaget slår igen på grund av minskad export samtidigt som en rad länder —

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

av vilka flera är våra grannar — uttrycker önskemål om ökad import från bl. a. vårt land.

Herr talman! Det är mot bakgrunden av dessa fakta som vi har att ta ställning till de erbjudanden som givits bl. a. vårt land på den ekonomiska konferensen i Moskva. Det kan inte vara god politik att i ett läge av så ytterligt labila ekonomiska förhållanden som råder såväl här hemma som i den kapitalistiska världen i övrigt avstå från verkliga kraftansträngningar för att vidga vår handel med de krisfria marknader det här är tal om. Att vidga handeln med dessa stater, med Sovjetunionen, folkdemokratierna och det nya Kina, skulle därtill vara ett gott steg på vägen till en produktion av varor för civilt och fredligt bruk. En utveckling av vårt handelsutbyte i sådan riktning skulle hälsas med djup tillfredsställelse av alla fredsälskande människor. En sådan utvidgning av handeln skulle därtill skapa lugn och tillförsikt hos alla de arbetare som nu känner djup oro för den allra närmaste framtiden. Denna oro kommer också till ett markerat uttryck i Textilarbetarförbundets förbundsråds uttalande den 6—7 juni 1952, där det bl. a. heter: »Statsmakternas klart uttalade strävan att trygga den fulla sysselsättningen ger oss rätt att förvänta deras stöd i strävandena att eliminera arbetslösheten och korttidsarbetet och att åt textilindustrins arbetare bereda trygghet, arbetsro och en med övriga arbetargrupper jämförlig levnadsstandard.»

Att i praktiken genomföra löftena om full sysselsättning, att ge textilarbetarna, glas- och porslinsarbetarna, skogsarbetarna, trähusfabriksarbetarna, skoindustriens arbetare m. fl. säkrad utkomst inom deras respektive yrken torde inte vara möjligt för regeringen utan att bryta med den ensidighet som nu präglar vårt lands utrikeshandel. Det är för alla uppenbart att en bety-

dande utvidgning av handeln med Sovjetunionen, folkdemokratierna och Kina är möjlig utan att vårt land isoleras i handelsutbytet med andra länder.

Dessa länder har ett stort behov av sådana varor som vårt land kan exportera. I ett tilläggsavtal som nyligen slutits mellan Finland och Sovjetunionen ingår sålunda bl. a. trähus. Det bevisar att Sovjetunionen har behov av trähus, och med tanke på de svårigheter som trähusfabrikationen i vårt land har att dragas med kanske man här kan finna en lösning. Textilier och skor är ett par andra varuslag som dessa länder bevisligen har intresse av. Det är uppenbart att arbetarna i sådana näringsgrenar jag här nämnt har allt intresse av att företagen, i vilka de arbetar eller har arbetat men nu blivit friställda, kan få ökad avsättning för sina produkter.

Dessa länder förfogar också över varor som vårt land har intresse av. En annan viktig sida i ett sådant vidgat handelsutbyte är betalningsvillkoren. Ordföranden i Sovjetunionens Handelskammare har således låtit meddela att de sovjetiska handelsorganisationerna är beredda att ingå handelskontrakt på utbytesbasis. De kan också sälja sina varor mot betalning i vederbörande lands egen valuta för att sedan utnyttja sina tillgodohavanden i respektive länder.

Dylika betalningsvillkor borde uppmuntra till verkliga ansträngningar för att vidga handeln på dessa länder. De svenska affärsmännen och industriidkarna borde bättre än hittills informeras om möjligheterna till goda affärer med dessa stater på grundval av ömsesidig respekt och fördel för båda parter.

Herr talman! Orsaken till att jag så utförligt berört denna fråga är utöver de motiv jag redan anfört även ett rent kvinnligt intresse. Jag har träffat

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

många husmödrar och ensamstående mödrar som är verkligt bekymrade över de orostecken som präglar produktionen och sysselsättningen. Mannens arbetslöshet och därmed minskade inkomster drabbar också kvinnorna och barnen. Den självförsörjande kvinnan ställes kanske i ett svårare läge än mannen under en arbetslöhetsperiod. Det är således i hög grad också ett kvinnointresse att regeringen verkligen tillvaratager de möjligheter som gives för att säkerställa en hög produktion och full sysselsättning. Ovidkommande intressen kan och får inte hindra den utvidgning av handeln med Sovjetunionen, folkdemokratierna och Kina som är möjlig att åstadkomma.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag skall inte ingå på någon längre argumentering mot fru Nilssons uttalande, men när fru Nilsson drar den slutsatsen av mitt svar, att det inte föreligger några ekonomiska eller handelspolitiska svårigheter utan bara politiska, tror jag att fru Nilsson har studerat ämnet alldeles för litet.

Jag lyssnade med stort intresse på de argument som framfördes, men tyvärr fanns det inga konkreta förslag till åtgärder i fru Nilssons anförande.

Jag erinrade om att det i samtliga de avtal vi har med dessa länder i dag föreligger betalningssvårigheter, i flertalet på det sättet att vi har en fordran, d. v. s. vi har beviljat krediter till vederbörande länder. När det gäller Sovjetunionen har vi på varuutbytesavtalet en skuld, som vi gärna skulle vilja betala genom en ökad leverans av varor, men dessvärre har vi inte lyckats få till stånd försäljning av dessa varor. Det är sådana ting jag har erinrat om i interpellationssvaret, och jag tror att det är alldeles missvisande om man inför kammarens ledamöter söker göra gällande att den svenska textilindu-

strien, skoindustrien och porslinsindustrien skulle finna en gynnsam avsettningsmarknad just på detta område. Mig veterligt är det sådana varor som vi importerar just ifrån dessa länder, i den mån vi över huvud taget importerar, och jag kan inte tänka mig att man på dessa marknader skulle kunna finna någon lösning på våra avsättningsproblem.

Jag vill till slut bara än en gång understryka att vi är beredda att i våra handelsförhandlingar ta till vara de möjligheter för ett vidgat handelsutbyte som kan yppas. Jag tror emellertid knappast att vi kan komma fram till den lösning som fru Nilsson antydde, att vi skulle kunna få betalning i fria valutor.

Vi har helt nyligen haft handelsförhandlingar där det gällde att få till stånd ett avtal med Polen och där vi tvingades lämna ytterligare kredit för att över huvud taget kunna få affärer till stånd. Det som fru Nilsson sade om att leverantörerna inte är intresserade av affärer är så långt ifrån riktigt, att just de svenska leverantörernas stora intresse att få skicka i väg sina varor till Polen medverkade till att vi gick med på en ytterligare kreditgivning med 15 miljoner kronor.

Verkligheten ser således annorlunda ut än den bild fru Nilsson tecknade.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Handelsministern har lämnat en uppgift i sitt interpellationssvar som jag inte tycker borde få stå oemotsagd, och eftersom fru Nilsson inte har haft tillfälle att stanna kvar, vill jag säga ett par ord om densamma.

Fru Nilsson har uppmärksammat det stora erbjudandet som gjordes vid den ekonomiska konferensen i Moskva i våras om en väsentligt vidgad handel med den kapitalistiska världen. Som bekant rörde sig det sovjetryska erbjudandet om inte mindre än i runt tal 50 mil-

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

jarder kronor i ökade köp från de kapitalistiska länderna under de närmaste åren, och från de folkdemokratiska länderna gjordes också motsvarande erbjudanden i relation till deras storlek.

Nu säger emellertid handelsministern i sitt svar, att det senare har kommit nya signaler, och han hänvisar då till den partikongress som Sovjetunionens kommunistiska parti nyligen har hållit. Jag tror icke att handelsministern själv har studerat materialet därifrån, ty i så fall skulle han ha varit tvungen att lämna en rakt motsatt uppgift. Han har säkert varit i god tro men har haft dåliga rådgivare, och jag tror det kan ha sin betydelse att ta del av ett uttalande av Malenkov rörande dessa frågor.

Det förklaras: »Sovjetunionen har alltid varit och är också i dag anhängare av att utveckla handeln och samarbetet med andra länder, oaktat skillnaden mellan de sociala systemen. Partiet kommer att följa denna politik också i fortsättningen på grundval av ömsesidig fördel. Samtidigt som de krigslystna amerikansk-engelska kretsarna ideligen hävdar, att endast upprustning kan ge de kapitalistiska ländernas industri full sysselsättning, finns i verkligheten ett annat perspektiv, nämligen perspektivet att utveckla och utvidga handelsförbindelserna mellan alla länder, oaktat skillnaden mellan deras sociala system. Det kan ge de utvecklade ländernas industri full sysselsättning under många år, trygga avsättningen av produkter som en del stater är rika på, bidra till att främja näringslivet i underutvecklade länder och därmed bringa till stånd varaktigt ekonomiskt samarbete.»

Det fanns flera sådana uttalanden, men detta ger ju en helt annan bild än den som handelsministern har förmedlat tidigare.

Det är ingen som vill förneka att det

föreligger svårigheter vid utvecklingen av handeln med Sovjetunionen och folkdemokratierna, men man måste därvidlag börja med välgörenheten hemma och se efter om det inte reses några svårigheter härifrån. Om man kan fastställa, att i många fall en rent diskriminerande politik förs, som desorganiserar eller omintetgör hederliga strävanden att utveckla handeln, så har regeringen också att ta en viss hänsyn därtill. Kanske kan den, om den vill göra det, också övervinna en del av hindren.

Jag vill erinra om ett typiskt förfarande — det är inte från det senaste året utan från det stora kreditavtalets första tid. Svenska varv begärde då tre gånger så mycket för att utföra ett arbete åt Sovjetunionen som de begärde av andra beställare för samma arbete. Om regeringen ser mellan fingrarna på en sådan påtaglig strävan att diskriminera och omöjliggöra handeln med Sovjetunionen, är det uppenbart att man får nedslående resultat. Eftersom handeln med Polen här åberopats, vill jag säga, att det nog också under det senaste året har funnits anledning för regeringen att ta i litet hårdare. Det är väl ingen tvekan om att höjningen av de polska kolpriserna stod i direkt relation till den oerhörda höjning av massapriserna som vårt land genomförde och där man tillämpade två slags politik: en mot Polen och en mot andra länder.

Det omfattande handelsavtal som finnarna har slutit och som man uppenbarligen i olika kretsar i Finland har fäst stora förhoppningar vid har visat att det varit möjligt att övervinna åtskilliga svårigheter som anmäler sig vid förhandlingarna mellan olika länder.

Denna fråga är, som jag ser saken, en fråga på lång sikt. Jag anser att det fortfarande gäller, som regeringen förklarade år 1946 när det stora handels-

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

och kreditavtalet gjordes upp, att det är en växande och stabil marknad som kan erövras och som man har inresse av att försöka erövra för att få en återförsäkring mot de rubbningar som man med största säkerhet redan då räknade med och måste räkna med framdeles i handeln med kapitalistiska länder.

Regeringen hänger hårt fast vid handeln med Förenta staterna och dollarområdet, och det återopas vissa i och för sig respektabla skäl för detta, men det finns verkligen två sidor av denna handel. Låt mig erinra bara om ett sådant faktum som att amerikanerna sedan Marshallplanen genomfördes har påtvingat de största västeuropeiska länderna, Frankrike, Västtyskland, England och Italien, ett varuöverskott som belöper sig till inte mindre än 75 miljarder svenska kronor. Man talar mycket om att dollarbristen nu tycks bli ännu värre än fööre Marshallplanen, och det är ju oundvikligt om Förenta staterna fortsätter att driva en handelspolitik som påtvingar de andra länderna deras varuöverflöd samtidigt som de spärrar sina egna gränser med höga tullar. Det är uppenbart att dollarbristen måste bli en permanent företeelse, och här står vi nu efter fyra Marshallår. Dollarbristen ter sig ungefär lika svår som när den s. k. Marshallplanen genomfördes.

Det är den ena sidan av saken. Den andra sidan är, att detta ju bara är ett förebud av en handelspolitisk krasch. Vid Arosmässan fäste jag mig särskilt vid Exportföreningens chefs redogörelse för hur man nu spärrar av handeln mellan de olika länderna med precis samma restriktiva åtgärder, som genomfördes under 30-talet. Detta borde ju vara en verklig tankeställare för ett land som Sverige, som är så beroende av utrikeshandeln och som är intresserat av en stor export, att i tid se sig om efter andra marknader.

Jag anser därför, att även om en del

av de svårigheter handelsministern här har redovisat kan resa hinder i vägen, är dessa hinder inte av den arten att de inte med god vilja kan forceras. Men det är ju ganska uppenbart att regeringen då måste ta hand om handelspolitiken på ett annat sätt än som hittills har skett. Då får man försöka knyta an till den tanken, som uttryckts i arbetarrörelsens efterkrigsprogram, att verkligen regeringen, statsmakten, skall ha hand om utrikeshandeln, inte bara pro forma som för närvarande i vissa fall, utan så att inte enskilda kapitalistiska intressen skall få utöva avgörande inflytande när dessa intressen kommer i konflikt med allmänna intressen, som kan beröra hela rikets väl och ve och som i varje fall berör betydligt större intressen än dessa enskilda. Jag menar därför att detta är en så viktig fråga, att man verkligen har anledning att göra en grundlig undersökning och pröva om allt är gjort som går att göra för att upparbeta en stor marknad för den svenska industrien och det svenska näringslivet på dessa områden, som för det första enligt vad man kan räkna med kommer att ha en stabil konjunktur och som dessutom kommer att uttrycka en oavbruten expansion av mått som man tidigare inte har förstått eller vetat om att de skulle vara möjliga och som följaktligen skulle kunna innebära helt nya möjligheter.

Sverige befinner sig dessutom i ett så lyckligt geografiskt läge, att det borde vara naturligt att där sätta in krafterna på att vinna något igen av de stora förluster, som man nu måste räkna med för den svenska handeln inom den allra närmaste framtiden. Det ligger nog åtskilligt i de olycksprofetior, som har givits under den senaste tiden om svårigheterna för utrikeshandeln, och detta gör det nödvändigt att man i tid ser om sitt hus och utnyttjar de möjligheter som finns. Man kanske får

Svar på interpellation ang. ökat varuutbyte mellan Sverige och Sovjetunionen m. fl. östeuropeiska stater, m. m.

anstränga sig litet grand för att öppna dessa möjligheter, men det är ansträngningar som säkert kommer att bära sig i framtiden.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det yttrande, som herr Hagberg kritiserade i mitt interpellationssvar, återfinns på s. 5, där jag återger tankegångar, som kommit från allra högsta ort i Sovjetunionen. Att herr Hagberg känner vad som har förekommit på den kommunistiska kongressen bättre än jag vill jag inte bestrida, och likaledes har han rätt i att jag inte har studerat handlingarna från denna kongress. Om herr Hagberg noggrant läser mitt svar finner han, att yttrandet lydde: »I samband med den nyligen avhållna partikongressen i Moskva framhölls...» Detta förekom i tidskriften Bolsjevik, och det är marskalk Stalin själv som sagt, att med den snabba utveckling som kännetecknar industrien i Sovjetunionen och de andra östeuropeiska staterna kommer otvivelaktigt dessa länder snart i den situationen, att de blir självförsörjande och inte längre har behov av att importera varor från de kapitalistiska länderna. Tvärtom, står det i denna artikel, kommer det att finnas behov av att finna avsättning för den egna överskottsproduktionen. Jag vet inte i vad mån dessa artiklar är avsedda att bli trodda. Jag trodde det var så, som man från allra högsta håll säger, när man skildrar läget på det sättet, att man snart inte har något behov av att importera. Detta kan inte leda mig till den slutsatsen att vi skulle ha stor marknad att möta just i dessa länder, ty de stoppar ju definitivt handeln om de inte importerar någonting utan blir självförsörjande.

Jag tyckte det var riktigt att taga med en sådan passus. Jag har inte sagt, att det förekommit på den kom-

munistiska kongressen utan i en artikel. Det skall bli mycket intressant att se om det är en felaktig källa som jag har fått. Om det är så ber jag om ursäkt. Men det har jag verkligen ingen anledning att tro, och det är därför jag har tagit detta till grundval för min avslutning av svaret. Nu kan jag registrera att herr Hagberg säger, att det föreligger svårigheter att få till stånd en handel. Det var ju ändå ett framsteg. Men när han samtidigt säger, att vi skall se till att våra affärsmän inte tar alltför bra betalt för sina varor, får jag erinra om att just under den period i den svensk-polska handeln, som herr Hagberg erinrar om, var det Sverige som inte kunde betala sin import. Vi fick sålunda då för små inkomster. Det var då vi sköt till valuta för att möjliggöra handeln. Nu är förhållandet det motsatta. Kolpriserna i Polen har sänkts, och för tillfället är det polackerna som har svårigheter att betala. Men vi har lyckats brygga över bristen, och jag hoppas som sagt att handeln skall kunna utvecklas. Jag är naturligtvis tacksam för alla konkreta förslag som kan framföras i syfte att förverkliga en sådan utveckling.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Vad beträffar det som förekom i samband med partikongressen, nämligen den bekanta artikeln av Stalin som här åberopats, har jag ju inte manuskriptet med mig här, men jag känner så pass väl innehållet i densamma att jag kan säga att handelsministern, om han här avsett att referera denna artikel, har fått en felaktig översättning. Att det icke kan vara fråga om det riktiga innehållet är så mycket säkrare som det uttalande jag citerade har gjorts senare än det uttalande som handelsministern här åberopade.

Stalin konstaterar att det genom den politik, som framför allt den amerikanska regeringen driver, har uppstått

Svar på interpellation ang. svårigheterna för vägsamfälligheter att erhålla lån i bankerna enligt de villkor, som stadgats i lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar.

två slags världsmarknader. Han konstaterar vidare att vederbörande tydligen har haft för sig, att det skulle vara möjligt att knäcka Sovjetunionen och Kina genom den handelsblockad som man organiserat, men att i själva verket motsatsen blivit fallet. Det är icke det här nämnda området som har blivit det förlorande, utan det är det andra området. Stalin uppställer också precis samma perspektiv som Malenkov gör i det uttalande jag citerade. Det finns två linjer: antingen låter man det hela driva fram mot en katastrof, eller också slår man in på linjen med samarbete och handel mellan olika länder.

Nu kommer det antagligen att finnas så mycket intresse för innehållet i dessa uttalanden, att man kommer att kollationera att citaten är riktiga. Jag är fullkomligt säker på att det därvid kommer att visa sig att saken icke har framställts så, som handelsministern här har refererat den.

Vad i övrigt beträffar mitt medgivande, att det finns svårigheter att utveckla handeln, skall dessa kombineras med vad jag tidigare sagt om den medvetna diskriminering som har skett av handeln med Sovjetunionens folk och andra östeuropeiska folk. Även om dessa svårigheter för all del inte är de enda, utgör de dock själva grunden till de svårigheter som uppkommit.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Hagberg konstaterar nu att det gjorts andra uttalanden efter det marskalk Stalin gjorde sina. Jag citerade dessa senare, då jag trodde att vad Stalin sagt var det riktiga. Herr Hagberg säger nu att det skett en ändring av politiken. På den punkten förbehåller jag mig att ha min egen mening.

Jag har erfarit av en tjänsteman i utrikesdepartementet att den översättning som det här gäller måhända är

felaktig, men det är Ny Dag som har skött om översättningen.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det var ju en mycket intressant upplysning om det skulle vara på det sättet. Ny Dag är emellertid liksom hela den övriga svenska pressen i sina första referat helt och hållet hänvisad till de uppgifter som erhålles från en borgerlig telegrambyrå, nämligen Reuters, vilket kan förklara, att handelsministern lämnat felaktiga citat. Jag finner det underligt, att regeringen inte söker sig fram till källskrifterna, när den tar ställning till så viktiga frågor som de nu berörda. Det är väl ändå litet försmädligt, herr handelsminister, att tvingas vidgå, att man på en okontrollerad uppgift har byggt upp en argumentation mot vidtagandet av åtgärder för att förbättra handeln.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. svårigheterna för vägsamfälligheter att erhålla lån i bankerna enligt de villkor, som stadgats i lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som yttrade: Herr talman! I en interpellation har herr Carlsson i Bakeröd ställt följande frågor till mig.

1. Har statsrådet uppmärksammat svårigheterna för vägsamfälligheter att erhålla lån i bankerna enligt de villkor som stadgats i lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar?

2. Har statsrådet i så fall för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att få dessa svårigheter undanröjda?

Med anledning härav får jag, efter

Svar på interpellation ang. svårigheterna för vägsamfälligheter att erhålla lån i bankerna enligt de villkor, som stadgats i lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar.

samråd med chefen för finansdepartementet, meddela följande.

Lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar ger vägsamfällighet förmånsrätt i respektive fastigheter före in-tecknad gäld för sådana fordringar, som är grundade på oguldna, i laga ordning å fast egendom uttaxerade bidrag till samfällighetens utgifter, under förutsättning att beloppen ej stått oguldna mer än ett år efter förfalldagen. Denna lag, som skall ses i sammanhang med vissa stadganden i 1939 års lag om enskilda vägar, har i jämförelse med tidigare rådande förhållanden skapat större garanti för bidragens utbekommande samt bättre skydd mot risken för att vägintressent på grund av annan medlems insolvens nödgas bidraga med mer än som svarar mot hans andel i samfälligheten. Genom att väghållningsskyldigheten knutits fastare till själva egendomen har också uppnåtts den avsedda effekten att vägsamfälligheternas kreditvär-dighet ökats. Som av interpellationen framgår har sparbankerna även beviljat lån åt samfälligheterna på gynnsammast möjliga villkor. Då vägsamfälligheterna i likhet med andra lånesökande är underkastade de förändringar i kreditmöjligheterna, som betingas av det allmänna läget på kreditmarknaden, kan de emellertid inte i varje läge räkna med kredit på dylika villkor eller ens att en låneansökan över huvud skall beviljas.

Jag är medveten om att under nu rådande kreditrestriktioner även lån av här ifrågavarande typ kan — åtminstone tillfälligt — visa sig svåra att placera. Då vägsamfälligheternas lån inte kan isoleras från kreditmarknaden i övrigt och tilldelas någon prioritet-ställning, är det ofrånkomligt att kreditanspråken för dylika ändamål av långivarna få i varje särskilt fall bedömas med hänsyn till sin angelägen-

hetsgrad i förhållande till övriga låneansökningar.

Härpå anförde

Herr CARLSSON i Bakeröd: Herr talmän! Jag ber att till statsrådet Hjalmar Nilson få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Den fråga som här beröres har ju en mycket stor betydelse för landsbygden, där behovet av nya och förbättrade vägar som bekant är mycket stort. Genom statsmakternas hjälp och inte minst genom 1939 års lag om enskilda vägar har också ett mycket stort antal enskilda vägar kommit till stånd eller förbättrats genom att man bildat vägsamfälligheter i vars regi arbetena har utförts. Många sådana företag håller nu också på att planeras, men det är självklart, att kostnadsfrågan spelar en mycket stor roll och att vägsamfälligheterna i regel är hänvisade till att taga upp lån för arbetets finansiering. Som jag i interpellationen har framhållit, är det ju just i dessa fall som svårigheterna uppstår, nämligen när bankerna vägrar lämna ut lån på det sätt och de villkor som lagen föreskriver. Bankerna nöjer sig nämligen inte med den säkerhet för lånen som lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar ger, trots att denna säkerhet måste anses vara fullt betryggande. I vissa fall har bankerna förklarat, att de inte beviljar lån av detta slag, och i andra fall har man tillrätt lånesökanden att taga upp borgenslån, i regel mot den högre ränta som då betingas. Jag är naturligtvis medveten om att det med nuvarande kreditrestriktioner kan vålla svårigheter att lämna ut lån av detta slag. Vägfrågan, inte minst när det gäller enskilda vägar, är emellertid av så oerhört stor betydelse för landsbygden att det måste vara motiverat att söka hjälpa vägsamfälligheterna på det sätt som 1939 års lag avser.

Interpellation ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

I sitt svar har herr statsrådet påpekat, vilket jag också framhöll i interpellationen, att sparbankerna i viss utsträckning beviljar lån åt vägsamfälligheterna på de villkor som stadgas i lagen om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar. Jag hoppas få tolka detta som ett gillande från herr statsrådets sida och kanske också som en önskan att så stora lättnader som kreditmarknaden medger skall beredas vägsamfälligheterna, då det för dem gäller att finansiera sina företag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen

nr 687 av herr *Jacobson* i Vilhelmina;

nr 688 av herr *Dickson* samt

nr 689 och 690 av herr *Kyling m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 196—209.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Håstad* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående delningen av Bromma församling i Stockholm.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation ang. en översyn av gällande bestämmelser om sammanräkning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **NIHLFORS**, som anförde: Herr talman! Till en av förutsättningarna för att ett lands styrelse skall kunna kallas demokratisk hör lika och allmän rösträtt vid val till folkrepresentationen. En viktig detalj i det sammanhanget är att resultatet av ett i demokratisk ordning förrättat val icke skall kunna förfuskas genom bristande kontroll vid röstsammanräkningen efter valet. I syfte att förhindra eventuella försök att obehörigen påverka ett valresultat har i gällande vallag i vårt land införts ett flertal föreskrifter om vad som bör iakttagas vid bl. a. röstsammanräkningen inför Konungens befallningshavande. Här må citeras lydelsen i § 77 mom. 1 samt § 84:

§ 77 mom. 1. Å utsatt tid och ställe verkställes sammanräkningen inför öppna dörrar.

§ 84. Kan förrättningen icke på en dag bringas till slut, eller varder eljest nödigt att densamma uppskjuta eller avbryta, skola alla valsedlar inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande^o handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrättningen ej ånyo företagas, innan de närvarande förvissat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

Alla torde vara överens om att rigörösa bestämmelser är erforderliga för att valets verkliga utgång icke på något sätt förändras under den viktiga sammanräkningsproceduren eller i omedelbart samband därmed. Trots detta blir man betänksam, när valet till riksdagens andra kammare måste göras om i Jämlands och Kristianstads län den 14 december, sedan besvär över dessa val i anledning av vissa avsteg från föreskrifterna i § 84 bifallits av regeringsrätten.

I båda länen synes avbrott ha ägt rum vid sammanräkningen, utan att valsedlarna inlagts i förseglade omslag, som föreskrivet är. Det står klart, att

Interpellation ang. avdrag vid taxering för värdeminskning av driftbyggnad å jordbruksfastighet.

den som ansvarar för förrättningen i respektive län har begått en försumelse. Men det har framkommit, att säkerhetsåtgärder dock vidtagits under avbrotten. Vederbörande har enligt uppgift haft förrättningslokalerna låsta och även ordnat med bevakning. Förrättningsmännen har synbarligen ansett, att dessa försiktighetsmått varit fullt likvärdiga med dem som finns i vallagen stadgade.

I dagspressen har uppgivits, att de flesta länsstyrelser vid röstsammanräkning brukar förfara på liknande sätt som i de län, där valet överklagats. Då man läser dessa, låt vara obekräftade uppgifter, förvånas man visserligen över att sådant skulle kunna förekomma, men man ställer sig även den frågan, om icke vallagens kanske något ålderdomliga bestämmelser kunde förändras därhän, att möjligheterna att följa dem utan alltför stor omgång blev lättare utan att därför kraven på sträng kontroll över förrättningen eftersättes. Moderna låsanordningar i kombination med vakthållning torde i vår tid få anses utgöra en lika effektiv och lika ändamålsenlig kontroll som hela den omlandliga sigillproceduren.

En annan bestämmelse, som många ställt sig undrande inför, är den i § 76 första stycket intagna, enligt vilken sammanräkningen inför Konungens befallningshavande icke får påbörjas förrän å åttonde dagen efter valdagen. Allmänhetens krav på snabbare sammanräkning tog sig efter det senaste valet uttryck genom tidningspressens kritik av just denna bestämmelse. Man får numera räkna med ett så stort antal poströster, att dessa röster ofta kunna vara avgörande för frågan, vilket parti sista mandatet i en valkrets skall tillfalla. En minskning av denna väntetid skulle säkerligen hälsas med tillfredsställelse.

Med stöd av vad här anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att

till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att nu gällande bestämmelser om sådana försiktighetsåtgärder vid röstsammanräkning, som åsyftas i § 84 och § 76 vallagen, är i behov av översyn utan att för den skull behörig kontroll av förrättningen minskar i effektivitet?

2. Om så är fallet, avser herr statsrådet att förelägga riksdagen förslag till erforderliga ändringar i vallagen i tid före nästa val?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. avdrag vid taxering för värdeminskning av driftbyggnad å jordbruksfastighet.

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Bästekille, som yttrade: Herr talman! Då 1951 års riksdag i anledning av proposition nr 191 antog bestämmelser rörande taxering av inkomst av jordbruksfastighet enligt bokföringsmässiga grunder, erhöll frågan om rätt till avdrag för värdeminskning å jordbrukets och skogsbrukets driftbyggnader icke en tillfredsställande lösning. Bevillningsutskottet erinrade i sitt betänkande nr 73 om att byggnaderna i jordbruket i driftsekonomiskt hänseende vore av mycket stor betydelse, såsom framhållits av jordbrukstaxeringssakkunniga. Det hade kunnat konstateras att jordbrukets byggnadskostnader, särskilt vid det mindre och medelstora jordbruket, ofta översteg jordbruksfastighetens hela taxeringsvärde. Från åtskilliga håll hade berättigade erinringar framförts mot gällande metod för den taxeringsmässiga beräkningen av avdrag för jordbruksbyggnads värdeminskning, vilka — om än med något mindre styrka — kunde göras gällande även mot det

Interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

föreliggande propositionsförslaget. I remissyttrandena över de sakkunnigas betänkande hade åtskilliga synpunkter kommit till uttryck, vilka talade för att denna komplicerade fråga borde ägnas fortsatt uppmärksamhet. Då utskottet emellertid ansåg att det i propositionen förordade sättet för bestämmande av avskrivningsunderlaget för byggnad innebar en förbättring i förhållande till de gällande reglerna, tillstyrkte utskottet propositionens förslag men hemställde samtidigt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan. Detta blev också riksdagens beslut.

Med anledning härav hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1) Har herr statsrådet låtit igångsätta utredning rörande frågan om avdrag vid taxering för värdeminskning av driftbyggnad å jordbruksfastighet?

2) Har herr statsrådet för avsikt att på grundval av sådan utredning förelägga 1953 års riksdag förslag om ändrade avdragsbestämmelser i förevarande avseende?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Interpellation ang. åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

Herr NILSSON i Bästekille erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! De svenska fruktodlarna har innevarande säsong ställts inför betydande svårigheter när det gäller att vinna avsättning för produkterna. I början av säsongen gjorde de betydande förluster till följd av beslutet att förlänga importen av persikor. Nu senare är det på grund av väntan på äppleimporten icke möjligt att vinna avsättning för svensk frukt.

För att klargöra behovet av importerade äpplen har en uppskattning skett rörande kvantiteten äpplen hos odlare

och packerier den 25 oktober i år. Uppskattningen visade att de inhemska lagren uppgingo till 10 000 ton. Motsvarande uppskattning samma tid förra året visade ett lager på 8 000 ton jämte ett lager på 1 000 ton hos grossisterna. Någon uppskattning av grosshandelslager har i år icke ägt rum. Konsumtionsbehovet visade sig i följ bli väl täckt med en import på 1 835 ton jämte de inhemska lagren. I år skulle följaktligen konsumtionsbehovet kunna fyllas utan import av äpplen, eftersom vid uppskattningen i år hänsyn icke tagits till grosshandelns lager, vilka emellertid torde uppgå till ungefär samma kvantitet som förra året.

Vid sammanträden inför statens jordbruksnämnd mellan representanter för svenska yrkesfruktodlare och fruktimportörerna har överenskommelse icke kunnat träffas om fastställelse om viss dag för import av äpplen. Från fruktodlarnas sida har hävdats, att den 1 januari 1953 vore ett lämpligt datum. Fruktimportörerna har å sin sida begärt den 10 december 1952 som lämplig dag för import. Med hänsyn dels till de tillräckliga lager som finnes av svensk frukt, dels till de svårigheter vid avsättningen av svensk frukt som nu är rådande synes det mig rimligt att dagen för import av äpplen fastställes till den 1 januari 1953. Det skulle ur fruktodlarnas synpunkt vara av stor betydelse om det så snart som möjligt kunde fastställas, att import av äpplen icke kommer att tillåtas före den 1 januari 1953.

Med stöd av vad anförts hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1) Vill herr statsrådet medverka till att de svenska fruktodlarna får avsättning för sin frukt?

2) Om så är fallet vill herr statsrådet då medverka till att import av äpplen ej tillåtes före den 1 januari 1953?

Denna anhållan bordlades.

§ 11.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänt resereglemente m. m., och

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m., i vad propositionen sammanhänger med Kungl. Maj:ts förslag till allmänt resereglemente, samt

från andra lagutskottet nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ny lydelse av övergångsbestämmelsen till lagen den 5 april 1946 (nr 130) om ändrad lydelse av 18, 20 och 23 §§ epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

§ 12.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 250, angående förstärkning av vissa väganslag m. m.; och

nr 251, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande

motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m., nämligen

nr 691 av herr *Boman* i Stafsund *m. fl.*;

nr 692 av herr *Johansson* i Norrfors *m. fl.*;

nr 693 av fru *Sandström m. fl.*;

nr 694 av herr *Jacobsson* i Igelsbo;

nr 695 av fru *Hellström* och fröken *Wetterström*;

nr 696 av fru *Hellström* och herr *Nilsson* i Bästekille;

nr 697 av herrar *Rubbestad* och *Onsjö*;

nr 698 av fru *Sjöstrand m. fl.*;

nr 699 av herrar *Håstad* och *Gustafson* i Dädesjö;

nr 700 av herr *Håstad m. fl.*;

nr 701 av fröken *Elmén* och fru *Eriksson* i Stockholm;

nr 702 av herr *Sjölin*;

nr 703 av herr *Larsson* i Stockholm *m. fl.*; och

nr 704 av herr *Åhman m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.03 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 19 november.

Kl. 2 em.

§ 1.

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 250, angående förstärkning av vissa väganslag m. m.; och

nr 251, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

§ 2.

Föredrogs var för sig och remitterades till statsutskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

nr 691 av herr *Boman* i Stafsund m. fl.;

nr 692 av herr *Johansson* i Norrfors m. fl.;

nr 693 av fru *Sandström* m. fl.;

nr 694 av herr *Jacobsson* i Igelsbo;

nr 695 av fru *Hellström* och fröken *Wetterström*;

nr 696 av fru *Hellström* och herr *Nilsson* i Bästekille;

nr 697 av herrar *Rubbestad* och *Onsjö*;

nr 698 av fru *Sjöstrand* m. fl.;

nr 699 av herrar *Håstad* och *Gustafsson* i Dädesjö;

nr 700 av herr *Håstad* m. fl.;

nr 701 av fröken *Elmén* och fru *Eriksson* i Stockholm;

nr 702 av herr *Sjölin*;

nr 703 av herr *Larsson* i Stockholm m. fl.; och

nr 704 av herr *Ahman* m. fl.;

§ 3.

Föredrogs den av herr *Nihlfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående en översyn av gällande bestämmelser om sammanräk-

ning av röster vid val till riksdagens andra kammare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Bästekille vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående avdrag vid taxering för värdeminskning av driftbyggnad å jordbruksfastighet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Bästekille vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående åtgärder för ökad avsättning av svensk frukt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat följande statsutskottets utlåtanden:

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift i vissa fall av fordran på återbetalning av belopp, som utgivits såsom ekonomiskt bistånd från utlandsmyndighet;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada å fiske på grund av militär verksamhet;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldighet till kronan för G. M. Wadner m. m.; och

Skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal.

nr 199, i anledning av väckta motioner angående riksheraldikerämbetet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 200, i anledning av väckta motioner angående skärpt tuberkuloskontroll av skolpersonal.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr HUSS: Herr talman! I egenskap av skolläkare vill jag livligt understryka vikten av den fråga, som här har varit föremål för statsutskottets utlåtande.

Otvivelaktigt behöver vi en ökad kontroll över sjuklighetsförhållandena bland lärarpersonalen, i det att de fall, då smitta förekommit från lärarpersonal till elever, är ganska talrika. Å andra sidan får man inte glömma, att värdet av denna kontroll är i viss mån begränsat. Jag har själv varit med om ett fall, då en tidigare för sanatorievård intagen lärare blivit friskförklarad men i alla fall kommit i tillfälle att vid ett senare utbrott av sjukdomen smitta flera elever.

Rent formellt sett är det ju så, att Kungl. Maj:t redan har den befogenhet, som motionärerna här efterlyser. Det finns nämligen en bestämmelse i tuberkulosförordningen av år 1939, § 7, där det heter: »Konungen äger meddela bestämmelser angående åtgärder mot utbredning av tuberkulos inom offentliga anstalter för undervisning samt för vård och uppfostran av minderåriga.»

Men, herr talman, det är framför allt en synpunkt, som jag skulle vilja lägga på denna fråga, och det är att vi här är inne på en sak, som endast utgör ett delproblem av en betydligt större

fråga. Skolgången är ju obligatorisk åtminstone under ett visst antal år. Då så är fallet, har man rätt att fordra, att det allmänna svarar för alla de skador, som den skolpliktige utsätts för under sin skoltid, åtminstone under den obligatoriska delen av densamma. Vi har en parallell i militärsättningsförordningen, där man har erkänt samhällets skyldighet att vaka över hälsoförhållandena under den tid, då de värnpliktiga obligatoriskt fullgör sin tjänstgöring.

Det är inte bara risk för tuberkulos, som en skolelev är utsatt för. Det förekommer ett stort antal andra smittsamma sjukdomar i skolorna och därjämte en hel del olycksfall, till vilka skolgången är mer eller mindre direkt anledning. Man kan fråga sig, om inte det allmänna på något sätt borde vara skyldigt att ersätta eleverna respektive deras målsmän för sådana skador, som direkt sammanhänger med den obligatoriska skolgången.

Jag vill slutligen tillägga, att frågan om läkarundersökningar är aktuell på en hel del andra områden. Jag talar då mera som allmänhygieniker än som skolläkare. Så sent som för ett år sedan uttalade sig riksdagen i samband med antagandet av en ny livsmedelsstadga för att en hel del grupper av arbetare och anställda i livsmedelsbranschen borde undergå dels en inledande undersökning av läkare och dels förnyade undersökningar för att förhindra, att smitta överföres till födoämnen och därigenom till allmänheten.

Herr talman! Jag har inte något yrkande. Jag har endast velat anföra dessa allmänna synpunkter i anslutning till de motioner som här föreligger.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr

Statsbidrag till gasolaggregat. — Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning.

201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Statsbidrag till gasolaggregat.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 202, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till behövande innehåll för anläggning och drift av belysning och uppvärmning med s. k. gasolaggregat.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr PERSSON i Norrby: Herr talman! Vid riksdagens början väckte jag en motion, däri jag yrkade, att utredning skulle företas om huruvida s. k. gasolinaggregat kunde med fördel användas för uppvärmning och belysning i sådana gårdar, som ligger så långt bort från bebyggelse, att det inte kan komma i fråga att elektrifiera desamma. I stället för att tillstyrka en utredning har statsutskottet under sommarens lopp själv låtit verkställa en utredning av berörda fråga. Av denna utredning framgår, att, såsom jag redan anförde i motionen, det aldrig kunde bli fråga om att lämna något stöd ifrån staten till belysning eller uppvärmning i sådana trakter, där elektrifiering kunde ifrågakomma, utan att det endast kunde tänkas sådant stöd beträffande enstaka gårdar.

Jag vill uttala mitt tack till statsutskottet för den välvilliga behandlingen av det här spörsmålet och särskilt för den alltigenom överskådliga utredning som det har låtit verkställa. Samtidigt vill jag uttala den förhoppningen, att frågan om elektrifiering, i de fall där sådan kan förekomma, blir föremål för välvillig behandling. Jag vill sluta med att tacka för vad utskottet yttrat i ärendet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av arvsskatt m. m. i vissa fall; och

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall eftergiva kronan tillerkänd förmånsrätt beträffande genom löneavdrag innehållen skatt till förmån för anställdas lönefordringar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 205, i anledning av väckta motioner om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nordenson m. fl.* (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 433), hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t, i anslutning till de huvudlinjer som i motionerna anförts, anhålla att Kungl. Maj:t måtte a) framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som vore möjliga inom statsförvaltningen, särskilt inom verksamhetsområdena för bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet samt krigsmaterielverket — med underställda organ i den mån sådana förekomme — ävensom lantbruks-

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

nämnderna, liksom en plan för de organisatoriska förenklingar detta gjorde möjligt, b) överväga i vad mån det allmännas rätt kunde på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet, c) företaga en översyn av de avgifter statsverket upptog för särskilda tjänster, varmed ej avsåges de affärsdrivande verkens taxor, i syfte att statsverkets kostnader skulle täckas, samt framlägga de förslag detta kunde föranleda, d) framlägga förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner i sådan takt att nödvändiga prisjusteringar kunde ske utan häftiga förskjutningar i efterfrågan, e) efter hörande av vederbörande myndigheter framlägga de förslag till begränsningar i den statliga verksamheten, vilka visat sig lämpliga med utgångspunkt i en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktpunkt.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 246 och II: 433 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits:

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 246 och II: 433 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte

a) framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som vore möjliga inom statsförvaltningen, särskilt inom verksamhetsområdena för bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet samt krigsmaterielverket — med underställda organ i den mån sådana förekomme — ävensom lantbruksnämnderna, liksom en plan för de

organisatoriska förenklingar detta gjorde möjligt;

b) överväga i vad mån det allmännas rätt kunde på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet;

c) företaga en översyn av de avgifter statsverket upptog för särskilda tjänster, varmed ej avsåges de affärsdrivande verkens taxor, i syfte att statsverkets kostnader skulle täckas, samt framlägga de förslag detta kunde föranleda;

d) framlägga förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner i sådan takt, att nödvändiga prisjusteringar kunde ske utan häftiga förskjutningar i efterfrågan;

e) efter hörande av vederbörande myndigheter framlägga de förslag till begränsningar i den statliga verksamheten, vilka visat sig lämpliga med utgångspunkt i en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktpunkt;

2) av herrar *Söderquist*, *Malmborg* i *Skövde*, *Widén* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets motivering bort ha annan av dessa reservanter föreslagen lydelse;

3) av herrar *Pålsson*, *Lodenus*, *Svensson* i *Grönvik* och *Rubbestad*, utan angivet yrkande;

4) av herr *Wallentheim*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Statsutskottets majoritet framhåller i sitt yttrande, att omfattningen av och den styrka varmed besparingsarbetet bör sättas in är en avvägningsfråga, men utskottets majoritet anser inte att det är några skäl att nu göra de ingripanden motionärerna föreslagit. Majoriteten hänvisar i övrigt till de yttranden, som kommit från sakrevisionen, organisationsnämnden, statskontoret m. fl.

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning.

myndigheter. Av dessa yttranden framgår ganska tydligt, att vederbörande för sin del anser, att de åtgärder som de själva vidtar skulle vara tillfyllest. Även om man inte skall underskatta den omständigheten att dessa verk gjort ett betydande arbete för att åstadkomma besparingar, får man i vart fall vara på det klara med att detta inte är tillfyllest. Regeringen har så vitt jag förstår samma uppfattning, ty 1947 tillkallade regeringen statsrådet Danielson för att försöka komma tillrätta med det krångel som finns på många områden inom statsförvaltningen. 1951, i februari, tillsatte regeringen en särskild kommitté av sakkunniga, som skulle förenkla byggnadslagstiftningen. Detta behövdes verkligen, ty, som kammarens ledamöter säkert känner till, går det åt ungefär 130 handlingar för att man skall få bygga ett hus, och byggnadsfrågorna är reglerade i 23 författningar med cirka 1 500 paragrafer. Man skulle kanske kunna säga att numera ritar man inte ett hus, utan man skriver det med paragrafer. Här måste en förenkling komma till stånd.

Regleringsmentaliteten griper omkring sig mer och mer i statsförvaltningen. Man har i dag fått läsa i tidningarna, att det finns en statlig kommitté, som verkligen på allvar tycks vilja lägga fram ett förslag, i vilket man går in för bostadsransonering. Det finns många andra exempel att i detta sammanhang peka på, men jag skall bara ta några få, där man skulle behöva få förenklingar till stånd. Jag tänker därvidlag på statsbidragssystemet, som ju är onödigt invecklat. Det finns statsbidragsformer, som är så krångliga att det inte lönar sig att begära statsbidrag. Resultaten av tidigare utredningar har varit ganska små; några stora resultat har inte uppnåtts. Enligt statsrevisorernas berättelse finns det 30 000 blanketter, som staten använder och som årligen kostar över

10 000 000 kronor enbart i anskaffning. Om man sedan räknar ut vad det kostar att få dessa blanketter ifyllda av vederbörande tjänstemän och den allmänhet, som har att handskas med dem, kommer man säkerligen upp till betydande belopp. Det finns många blanketter, som enligt min mening är ganska onödiga. Men det räcker inte med att blanketten ligger ifylld, utan när den kommit i det skicket får vederbörande ofta fara till Stockholm och uppvakta för att få igenom vad som äsyftas med blanketten. Blankettraseriet griper omkring sig på alla områden. En provinsialläkare sysslar med cirka 130 olika blanketter.

1948 bestämde riksdagen att barnhemsverksamheten skulle överföras till landstingen. Landstingen har ju haft renommé att väl sköta de uppgifter som blivit dem ålagda, men det oaktat är inspektionen över barnhemmen av den omfattningen att det är 15 myndigheter, som för närvarande reser omkring och utövar tillsyn över dessa hem; det är länsstyrelsen, barnavårdsassistenterna, socialstyrelsen o. s. v. Det är klart att alla dessa som reser omkring för att företa dessa inspektioner måste hitta på något för att de skall kunna skriva rapporter. Jag har i egenskap av ordförande i en barnhemsstyrelse fått remisser från länsstyrelsen beträffande rena bagateller, som anmärkts vid dessa syner.

Ett annat område är det statliga lönesystemet; det kallar man ju ibland för lönekineseri. På 1920-talet fanns det i detta land avlöningsbestämmelser med särbestämmelser, som kunde rymmas på ungefär tre eller fyra sidor, men de avlöningsbestämmelser som nu gäller omfattar en hel bok med författningar på över 400 sidor. Det åtgår mycken tid inom ämbetsverken för att man där skall kunna tolka dessa bestämmelser, som kräver en hel del överläggningar. Jag är övertygad om att detta förorsakar ett arbete, som skulle kunna ägnas

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

åt mera värdefulla ting. Jag tror att de exempel som jag här tagit fram visar, att vi måste vidta besparingsåtgärder snarast möjligt.

Det finns också en hel del statliga verk, som uppdelats på flera nya ämbetsverk. Det har då visat sig att det gamla ämbetsverket efter uppdelningen fortfarande haft lika många befattningshavare som förut, och kostnaderna för de nya ämbetsverken har, när verksamheten där kommit i gång, inte alls hållit sig inom de beräkningar som uppgjorts. Det är, anser jag, en uppgift av första rang att man försöker begränsa statens uppgifter och utgifter. Det är en svår uppgift, eftersom man måste gå igenom verk efter verk. Vi motionärer anser, att Kungl. Maj:ts kansli har de bästa möjligheterna att göra detta, och vi föreslår inte något särskilt besparingsorgan.

Vi anser också, att de verkligt stora resultaten endast kan vinnas efter nya politiska bedömningar, men fortgående besparingsåtgärder inom den nuvarande ramen kan också leda till betydande begränsningar av statens utgifter. Det kan inte rimligen förväntas att myndigheterna eller krisorganen vid behov skall avskaffa sig själva eller ens mera väsentligt inskränka sin verksamhet. Det finns här ett enda lysande undantag, nämligen riks försäkringsanstalten, men där var ju förhållandet det, att detta statliga verk haft konkurrens med de övriga försäkringsföretagen, och det var därför man i riks försäkringsanstalten måste företa besparingsåtgärder.

För att vi skall få några besparingsåtgärder genomförda fordras det initiativ utifrån, och därför anser vi motionärer det välbetänkt att man vidtar de åtgärder vi föreslagit. Jag tycker att vi oberoende av partifärg borde kunna vinna enighet om att göra besparingar i statens utgifter.

Herr talman! Med det här sagda ber

jag att få yrka bifall till reservation nr 1) av fröken Andersson m. fl.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Jag tror inte det råder några delade meningar de olika partierna emellan om att största möjliga sparsamhet bör iakttagas. Jag har emellertid vid åtskilliga tillfällen lyssnat på de deklamationer om sparsamhet som gjorts. Det har givit mig intrycket att vi alla önskar sparsamhet i allmänhet, men det märkliga är, att när sparsamheten skall praktiseras, så vill man spara på alla områden, som man inte själv är särskilt intresserad av. Men på de områden, där man har alldeles speciella intressen, förordar man i regel betydande utgiftsstegringar. Den erfarenhet, som jag gjort under de gångna åren, säger mig att, om man menar allvar med sitt tal om sparsamhet, så skall man sätta in den just på de punkter, där man annars i regel brukar kräva utgiftsökningar. Det är nämligen först när man avstår från att driva fram utgiftsökningar på områden, som är ens speciella ögonstenar, som man visar ett praktiskt prov på sin sparsamhetsvilja.

Nu finns det ju också vissa organ, som har till uppgift att kontinuerligt följa den organisation som finns och medlens användning. Genom speciella kommittéer kan man inte nå särskilt långt, utan i den mån några rationaliseringar och besparingsåtgärder skall kunna genomföras måste detta ske genom att man ständigt följer utvecklingen inom samtliga statens verksamhetsområden. För den skull har t. ex. sakkommissionen och organisationsnämnden tillskapats. Dessutom utövar riksräkenskapsverket en speciell kontroll, och även statskontoret verkar i denna riktning. Inom de större affärsdrivande verken har man vidare skapat speciella rationaliseringsorgan, vilka skall samarbeta med varandra och genom utbyte av erfarenheter söka nå bästa möjliga

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

resultat. Jag tror att detta är den enda väg, på vilken man kan nå några praktiska resultat i sina sparsamhetssträvanden.

De deklamationer som här i kammaren gjorts, har hittills visat sig vara mindre värdefulla bidrag, när det gäller sparsamhetens förverkligande. Herr Birke har här talat om den stora pappersexercis som förekommer i statsförvaltningen, och det kan vi väl vara överens om att det förekommer ganska mycket sådan pappersexercis. Men, herr Birke, om man ser på ett stort enskilt företag ute på marknaden, så skall man finna att man även där har en pappersexercis av minst lika stor omfattning som i statens verk. Detta säger mig att statens verk inte eftersträvar pappersexercisen för dess egen skull, utan denna måste ha samband med den stora organisationen, alldenstund man även i enskilda företag ute på marknaden möter precis samma företeelse.

Det är klart att man kan genomföra besparingar på vissa områden av statsförvaltningen. Det har framför allt den Wärnska utredningen visat. Men då blir frågan, vilken standard man vill hålla på samhällets service. Det har ofta klagats över att man får vänta på svar i olika ärenden. Om vi ytterligare beskär verkens möjligheter att arbeta av de arbetsbalanser de har, betyder det, att de på ett sämre sätt än nu kommer att betjäna medborgarna.

Vi har alltså här en avvägningsfråga, i vilken utsträckning vi vill tillgodose medborgarnas önskan om en god service från samhällets sida. På den punkten plägar det ju dock vara så, att de, som talar högljuddast om besparingsverksamheten i samhället, klagat också högljuddast i ett annat avseende och säger, att samhället inte på kortast möjliga tid står varje enskild medborgare till tjänst med upplysningar och besked. Det korresponderar inte, det språk som förs på dessa punkter.

Vad gäller de verkligt stora kostnads-posterna, så ligger ju där dels politiska bedömanden bakom, dels är det så att vi i detta hus har varit tämligen eniga om alla de stora, verkligt kostnadskrävande tingen, varför jag inte tror att vi på det området kan komma fram till så särdeles mycket i besparingsväg. Vissa smärre ting kan åstadkommas, det är jag övertygad om, och man har väl anledning räkna med att detta skall ske i den takt, vari verken själva men framför allt de rationaliseringsorgan som har skapats hinner bearbeta de olika företagen.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DICKSON: Herr talman! Jag ber först att få understryka framför allt vad herr Lindholm sade i början av sitt anförande, vilket innebar en admonition till kammaren i fråga om besparingssyftena sådana de här ligger före. Riksdagen har syndat mycket just på det sätt herr Lindholm beskrev, och det var på sin plats att detta anförande hölls.

Det var för övrigt mycket annat i vad herr Lindholm sade som jag är fullt ense med honom om, bl. a. då han framhöll, att det väl finns en allmän principiell inställning att vi bör spara. Sedan har det i praktiken visat sig, att det är ofantligt svårt att följa denna princip. Jag tror att det skulle vara intressant att rent vetenskapligt behandla denna sak — studera ett ämbetsverk från dess upprinnelse och sedan under dess fortlevnad för att se vad det är för incitament som har drivit på. Alla ämbetsverk växer ju undan för undan. Det är en ständigt press på statskontoret och på riksdagen och på regeringen från ämbetsverkens sida att de behöver mera personal och sålunda större anslag för sin drift. Finge man det hela analyserat är det möjligt att man skulle komma på en del fakto-

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

rer, som man sedan kunde hålla ögonen på.

Jag har mig bekant en undersökning som ett av våra statliga besparingsorgan gjorde inom ett ämbetsverk. Man lät personalen uppge sina förhållanden, anteckna tider o. s. v. Det hela var principiellt sett alldeles riktigt upplagt, men jag har hört av ett par inom personalen i det verket, att den antecknade arbetstiden av cheferna ansågs för liten, så att man fick göra korrigeringar och inbegripa tid, under vilken personalen faktiskt suttit praktiskt taget sysslös, trots att man från början antecknat just den tid man varit sysselsatt med en viss arbetsuppgift. Det där kan naturligtvis inte vara riktigt.

Sedan är det slutligen, herr talman, en sak som jag fäste mig vid, när herr Birke talade. Han nämnde då en sak, som också ledamoten av sakrevisionen Lindencrona i sitt särskilda yttrande har upptagit, och det var frasen om att man inte kan begära av något ämbetsverk att det skall inskränka på sina egna uppgifter eller avskaffa sig självt. Detta kan jag inte hålla med om. Jag anser att det är ett ämbetsverks skyldighet att se till om det såväl kan väsentligt inskränka sin egen verksamhet som till och med avskaffa sig självt. Det bör man fordra av ämbetsverken. Har man inte den andan inom ämbetsverken är det inte alldeles som det bör vara, och det är alltid svårare för en utomstående myndighet att komma på luckorna i skeendet.

Med dessa ord, herr talman, får jag nog ändå konstatera, att det inte är bra som det är. Jag vill instämma i — trots att jag erkänner, att regeringen hållit ett vakande öga på utvecklingen, vilket framgick av att den statsverksproposition som vi behandlade i våras innebar återhållsamhet — att regeringen borde få riksdagens uppmaning att särskilt koncentrera sig på denna sak. Med anledning därav yrkar jag bifall

till reservationen nr 1), som är avgiven av fröken Andersson m. fl.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Den fråga som vi behandlar i dag är en mycket viktig fråga. För min del ansluter jag mig till den besparingsstråvan som ligger bakom högersns motion. Jag tror det är viktigt att vi här i riksdagen mer än tidigare går in för återhållsamhet på olika områden, inte minst på statsförvaltningen.

Vi har fått en tjänstemannakår i vårt land som gått upp till mellan 200 000 och 300 000 personer. I England, som har en befolkning sju, åtta gånger så stor som Sveriges, har man cirka 600 000 tjänstemän, och som vi lade märke till härom dagen i tidningarna, går man där in för att minska detta antal åtskilligt. Här ligger vi alltså synnerligen högt, jämförelsevis, beträffande antalet tjänstemän.

Det som är nästan ändå mer beklämmande är att tjänstemännen i vårt land blivit något av en stat i staten. De sitter i olika förvaltningar, det är de som ligger bakom olika framställningar både i det ena och det andra hänseendet, och det är inte alltid som man kan vara tillfreds med de framställningar som görs från det hållet.

Jag kan därför inte vara med när utskottet rätt snävt avvisar denna motion. Majoriteten säger att alla bör vara eniga om att dessa besparingsåtgärder skall »förverkligas inom ramen för de olika organens nuvarande arbetsuppgifter». Går man på den linjen kommer man säkerligen inte långt. Då är det nog inte mycket att vinna, utan skall vi vinna något tror jag att man måste börja inskränka på de olika organens arbetsuppgifter. Därför kan jag som sagt för min del inte ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag.

Jag har här anfört en blank reservation. Det betyder att jag inte heller kan ansluta mig till högersns reservation. Högern har nämligen framställt vissa krav

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

som jag inte kan vara med om. Man vill bl. a. hindra bidrags-, understöds- och låneverksamheten eller åtminstone begränsa den ganska mycket. Man vill, för att minska statens utgifter, att det skall göras en översyn över arvoden som nu upptas för vissa tjänster, t. ex. ersättning till distriktslantmätare, till veterinärer m. fl. Jag kan inte vara med om att det därvidlag skall göras någon indragning. Dessutom vill högern så gott som helt och hållet ha bort subventionerna. Inte heller på den punkten anser jag att man kan biträda högers yrkande i den utsträckning som förordas i dess motion.

När man ändå ansluter sig i princip till högerns ståndpunkt, skulle man bra gärna se att högern också i det praktiska livet ville ge uttryck åt denna sparsamhetssträvan. Men det finner man sällan, i varje fall inte då det gäller tjänstemännens lönefrågor. När det gäller propositioner till riksdagen, som behandlar just detta område, har jag lagt märke till att en hel mängd högermän har motionerat om ökade anslag och ökade löner utöver de mycket generöst tilltagna som Kungl. Maj:t har förordat.

Jag tror att det knappast finns någon mer än jag och ytterligare ett par riksdagsmän, som vågat företräda sparsamhetslinjen i detta avseende. Jag vill konsekvent gå in för att spara överallt där det låter sig göra, utan att den enskilde individen skall lida någon nämnvärd skada. Och jag tror att den linjen borde vi hålla litet var. Då skulle vi kanske kunna spara åtskilligt på statens utgifter.

När det gäller inskränkningar i förvaltningsverksamheten vill jag peka på ett par områden, där sådana vore möjliga. Det är framför allt byggnadsregleringen på landsbygden som jag tycker borde kunna avvecklas när som helst. Det är onödigt att ha den. Herr Lindholm sade att om man minskar tjänstemännens antal, så försänras den service som medborgarna nu har. I det av-

seendet vill jag säga: Det presteras här en service beträffande byggnad som man många gånger kan betacka sig för. En person som vill uppföra en byggnad skickar in ansökan och ritning. Den skall granskas av sakkunniga ingenjörer, och de vill ändra på ritningen undan för undan. Säkerligen skulle det gå lika bra om man inte hade denna ingående granskning och denna närgångenhet utan låte folk bygga något så när som de själva önskar. Vi kan säkerligen spara in en mängd byggnadstekniska ingenjörer, som kan sättas till mera nyttiga arbeten än att sitta och peta i de där ritningarna, som för övrigt mängden gång är relativt bra förut.

Vidare har vi lantbruksnämnderna; det är ett annat område där jag tror vi kan spara åtskilligt. Låt oss i stället överföra de arbetsuppgifter, som lantbruksnämnderna har, till hushållningssällskapen. Nu förekommer en dubbelverksamhet på detta område som är onödig. Vi skulle kunna spara åtskilliga arbetskrafter, om till hushållningssällskapen överfördes de uppgifter som lantbruksnämnderna nu har. Jag tror att den där rationaliseringsverksamheten, som man tänkte skulle ske genom lantbruksnämnderna, kommer att ordnas lika bra ändå. Det har i praktiken skett innan vi hade lantbruksnämnderna, och det kommer att gå bra med hushållningssällskapen som ledare.

Det är klart att det också finns en hel del andra saker som bör kunna göras. Jag vet att regeringen kan göra väldigt mycket om den vill lägga manken till. Jag tror inte så förfärligt mycket på organisationsnämnden. Då tror jag mycket mer på sakrevisionen. Det är ett organ som är synnerligen dugande, under det att jag har lagt märke till att organisationsnämndens arbete sällan medfört någon personalminskning. Men jag tror, som sagt, att regeringen här kan göra mycket, om den bara har den rätta viljan och vill spara i den utsträckning som skulle vara nödvändig.

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

Herr **DICKSON** (kort genmäle): Herr talman! Jag kan instämma i det mesta av vad herr Rubbestad här har sagt, men han har också talat om högerns många motioner för höjande av tjänstemännens löner, och jag förstod att han inspirerades särskilt av en motion som han såg var undertecknad av mig och som ligger på riksdagens bord för närvarande, och där det verkligen gäller att höja en lönegradsplacering. Men jag tror, att om herr Rubbestad läser motionerna skall han finna att det oftast — åtminstone så ofta jag har kunnat finna — gäller rena rättvisekrav. Det är fråga om fall där jämställda tjänster har råkat av den ena eller andra anledningen hamna i olika lönegrader, och jag känner herr Rubbestad tillräckligt för att veta att han vill att mannamån inte skall göras, utan att det skall ske rättvisa även på detta område.

Herr **RUBBESTAD** (kort genmäle): Herr talman! Det är inte bara herr Dicksons motion, som har inspirerat mig till att tala om sparsamhet på högerhåll, utan också en hel mängd andra motioner.

Nu säger herr Dickson att man skall läsa motionen och se det välmotiverade i den. Ja, jag är förvissad om att alla kan prestera en viss motivering. Huruvida den presteras av motionärerna själva eller av tjänstemännen i fråga låter jag vara osagt.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman! Det är med stort intresse som jag har tagit del av remissyttrandena till den motion, som väckts från högerhåll om effektivare besparingar inom statsförvaltningen.

Remissvaren är betydligt mera sakliga och andas en uppriktigare vilja att komma till rätta med de problem som tagits upp av motionärerna än utskottets eget utlåtande. Att inte remissvaren blivit tillstyrkande från alla instanser beror väl just på valet av remissinstan-

ser, och detta i sin tur beror väl kanske på att just dessa instanser blivit särskilt nämnda i motionen. Det har ju nyss påpekats från flera håll att man inte gärna sågar av den gren man själv sitter på.

Men trots detta innehåller de flesta remissvaren ett accepterande av motionens huvudsakliga tankegång, att besparingar kan göras eller kommer att göras. Jag skall tillåta mig att göra några utdrag ur remissvaren.

Arbetsmarknadsstyrelsen säger: »Arbetsytterligare effektivisering kommer att ingående studeras». I och med det anser ju arbetsmarknadsstyrelsen att en besparing kan göras.

Bostadsstyrelsen framhåller att man inte utan förändring av arbetsuppgifterna kan göra ytterligare besparingar av större format. Vänder man på problemet, säger ju således bostadsstyrelsen, att om man gör en förändring av arbetsuppgifterna kan besparingar göras. Det är just det som motionärerna har velat, att man skall undersöka om inte arbetsuppgifterna skulle kunna begränsas.

Statskontoret går in på detaljer och talar bl. a. om krigsmaterielverket och dess framtida ställning. Ja, man kan fråga sig om det inte vore en besparing om det framlagda förslaget, att detta verk skall upphöra, äntligen ledde till ett beslut. Jag ser att finansministern skakar på huvudet, men för något ändamål måste väl detta förslag ha kommit fram, och i någon mån måste det väl ha en besparingseffekt.

Riksräkenskapsverket vill betona att möjligheterna till besparingar på många håll torde vara begränsade till sådana åtgärder som kan genomföras »inom ramen av nuvarande arbetsuppgifter». Ja, där har vi det nu igen. Men det var ju meningen att arbetsuppgifterna skulle begränsas.

Konjunkturinstitutet, som också nämnts i motionen, fyller en stor och betydelsefull uppgift. För min personliga del anser jag att en besparing inte är möjlig

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning.

att göra på denna punkt, d. v. s. på institutets egen stat. Däremot är det ju så, att konjunkturinstitutet sätter i gång en massa undersökningar och utredningar och skickar ut förfrågningar åt alla möjliga håll. Dessa förfrågningar måste tyvärr ofta leda till ganska omfattande och kostbara utredningar inom olika företag och framför allt inom branschorganisationerna, och jag undrar om inte besparingar skulle kunna göras på den punkten.

Sakrevisionen är i mitt tycke mycket positiv till motionens syfte. Dess ytterrande återfinns på sida 25 i utskottsutlåtandet, och där anger sakrevisionen att ytterligare besparingsmöjligheter faktiskt är till finnandes samt att, om man väsentligt begränsar statens reglerande verksamhet, möjlighet öppnar sig till omedelbara utgiftsminskningar »av mycket betydande storleksordning». Sakrevisionen fortsätter: »Ställningstagandet till dessa utgifter ankommer helt på de ansvariga statsmakterna och ytterst på folket i val.» Det är så rätt som det är sagt, och en yttring från folket i val i den riktningen fick vi ju uppleva den 21 september i år, då folkströmningen gick mot större frihet från regleringar.

Sakrevisionen framhåller också, att den ger sin principiella anslutning till motionärernas uppfattning om angelägenheten av att statsmakterna vinnlägger sig om större återhållsamhet. Statens organisationsnämnd är positivt inställd till motionens syfte och framhåller, att den håller på med en kartläggning av allt det dubbelarbete som nu förekommer inom statsförvaltningen och som bör kunna undvikas.

I detta sammanhang vill jag gärna nämna ett exempel på onödigt dubbelarbete. Förra landshövdingen Jacobsson berättade en gång i ett föredrag om den prestigeanda, som genomsyrar flera styrelser och verk i huvudstaden och som tvingar dem att i detalj granska länsstyrelsernas och städernas detaljarbeten

innan godkännande kan ges. Här sker säkerligen ett sådant dubbelarbete som jag just fäste uppmärksamheten på, och här skulle förvisso besparingar kunna göras. Herr Rubbestad var inne på samma tanke att åtskilligt skulle kunna vinnas i besparingssyfte genom avskaffandet av dubbelarbetet hos myndigheterna i huvudstaden och vederbörande styrelser ute i landet. Ofta tar dessa undersökningar och detaljgranskningar från myndigheternas sida månader och ännu längre tid i anspråk innan avgörandet faller.

Personligen har jag varit med om ett sådant fall. Det gällde en gatufråga som berörde oss i min hemtrakt mycket nära. Handläggningen tog mellan två och tre år i anspråk, och ärendet gick oupphörligt fram och tillbaka mellan länsstyrelsen i Göteborg och vederbörande myndighet i Stockholm, innan någon klarhet kunde åstadkommas. Härvid torde prestigehänsyn ha varit en icke ringa bidragande orsak.

Ett viktigt remissyttrande har avlämnats av Industriförbundet, som påvisar att en tredjedel av nationalinkomsten i dag tas om hand av den offentliga sektorn. Industriförbundet efterlyser en besparingsvänlig inställning hos riksdagen, och det är ju i grund och botten detta, som motionärerna ville framkalla med sin motion.

Herr talman! Att gå igenom alla de intressanta remissvaren skulle ta alltför lång tid i anspråk, men jag vill till sist i alla fall citera vad Kooperativa förbundets styrelse yttrat: »En besparingsaktion enligt de uppdragna linjerna skulle följaktligen avse att beteckna ett bestämt stopp för utvidgning av statsverksamheten på åtminstone vissa områden. Man skulle på så sätt få medborgarna att klarare inse sambandet mellan deras egen skatt och ekonomiska framtid å ena sidan och å den andra de krav de ställa på olika åtgärder från det allmänna.» Det är just detta som vi avser.

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning.

Vad säger då utskottet till slut, när det har tagit del av alla dessa remissvar, som jag här har refererat? Ja, utskottet tycks anse att besparingsarbetet huvudsakligen måste gälla åtgärder som kan förverkligas inom ramen för de olika organens nuvarande arbetsuppgifter. Då har man uppenbarligen inte velat förstå meningen med motionen — ja, det är kanske elakt sagt, ty man skall väl inte anta att utskottet avsiktligt har missförstått den. Högerreservanterna klarlägger motionens syfte då de framhåller, att det måste vara »ett villkor för att den allmänna viljan att minska statens utgifter skall ge praktiska resultat, att riksdag och regering ompröva målsättningen inom betydande delar av den statliga verksamheten». Det är dit vi syftar, herr talman! Jag måste säga, att den socialistiska tanken att utsträcka statens välde ännu mera över de enskilda medborgarna har klart avvisats vid det senaste valet. Jag måste vidare säga till herr Rubbestad, att om bondeförbundet accepterar den socialistiska tanken om detta utsträckta välde över individerna, så måste han nog också tänka på att acceptera de därmed förändrade utgifterna.

Till sist, herr talman, vill jag framhålla, att ett avstyrkande av en sparmotion i dagens läge måste vara psykologiskt oriktigt. Ett instämmande i motionens syfte skulle kunna göra vederbörande myndigheter försiktigare, och det skulle också ge både regering och riksdag och enskilda riksdagsmän en tankeställare. Borde det inte vara en angelägen uppgift för den svenska riksdagen att i dag genom att tillmötesgå denna sparmotion stimulera de olika myndigheterna till en ädel tävlan i konsten att spara? Det tycker jag vore en tanke, som åtminstone herr finansministern gärna skulle understödja. Det har rätt en högkonjunktur en längre tid. Psykologiskt verkar den utgiftsdrivande, inte bara inom näringslivet utan också i statsförvaltningen. En avmatt-

ning i konjunkturen får alltså en motsatt verkan, men det är bara det att staten inte lika snabbt som t. ex. enskilda företag kan skära ned sina utgifter i och med att högkonjunkturen börjar ta slut. Vi kan ju inte springa ifrån de beslut, i synnerhet de principbeslut, som har fattats, och vi måste därför uppmärksamma betydelsen av besparingar på ett långt tidigare stadium när det gäller statsdriften.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Edström sade, att remissvaren andas mera välvilja än utskottets utlåtande gör. Jag vet inte hur herr Edström har läst remissvaren. Jag vet ej heller hur han har läst utskottets utlåtande, men nog förefaller det mig som om herr Edström vid denna sin läsning skulle ha hoppat förbi vissa väsentliga ting i utskottsutlåtandet.

Utskottet säger dock på ett ställe: »Även om de resultat, som redan nåtts på denna väg, inte bör underskattas, är det utskottets övertygelse, att de fortsatta rationaliseringssträvandena kan — utan uppgivande av de stora målsättningarna — leda till ytterligare icke oväsentliga förändringar och inskränkningar inom åtskilliga verksamhetsområden.» Ett sådant uttalande av utskottet må väl ändock betraktas som ett positivt yttrande när det gäller besparingssträvandena. Herr Edström har tydligen hoppat över detta stycke vid läsningen av utskottets uttalande. Eller är det möjligen så, att herr Edström vill ha ett uttalande om att den politiska målsättning, som en riksdagsmajoritet har gjort till sin, genom ett enkelt beslut skall slopas? Då vill jag hänvisa herr Edström till den kategori, som han nyss så livligt åberopade, nämligen det svenska folket i val, ty det är det svenska folket i val som bestämmer den politiska kursen i landet.

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag har tacksamt noterat och uppmärksammat vad utskottet har sagt på denna punkt, att det är med på besparingar. Vad jag har vänt mig mot är, att utskottet bara talar om besparingar inom de olika organens nuvarande arbetsområden, och motionen syftar ju betydligt längre. På den punkten har utskottet varken tagit ställning eller yttrat sig.

Herr WEDÉN: Herr talman! Liksom herr Rubbestad instämmer jag varmt i det allmänna och principiella besparingsönskemål, som ligger bakom den motion vi här behandlar. Däremot vill jag gärna begagna tillfället att från början också säga, att jag inte kan instämma med herr Rubbestad när han talar om tjänstemannasträvanden att bilda en stat i staten och oberättigade lönekrav och vill göra detta till en allvarlig och viktig sak i detta sammanhang. Jag tror att sådana antydningar är oberättigade. Jag vill emellertid, herr talman, med några ord ange skälen till att jag och några meningsfränder har önskat anföra en särskild motivering för den ställning, som vi tagit till denna motion.

Med den allmänna utgångspunkt som vi haft, att vi helt och hållet instämmer i strävandena efter ökad sparsamhet och ökad effektivitet inom statsförvaltningen, har det varit naturligt för oss att se om man på det underlag, som motionen har givit, verkligen skulle kunna komma fram till några anhållanden hos regeringen om konkreta åtgärder i det sammanhang det här gäller.

Motionärerna har sagt i motionen — och det vill jag gärna instämna i — att man inte kan begära av dem eller av andra enskilda riksdagsmän, att de skall kunna lägga fram på varje punkt i detalj utformade förslag. Men motionärerna har också sagt, att man av dem i varje fall skulle kunna begära så myc-

ket, att de anger allmänna målsättningar för hur den statliga verksamheten inom olika områden skulle kunna bedrivas och ger konkreta exemplifikationer i speciella fall, i båda avseendena syftande på besparingsmöjligheter.

När jag inte har kunnat komma till det resultatet, att motionen erbjudit underlag för någon faktisk åtgärd från riksdagens sida, har det framför allt berott på att jag inte har kunnat finna att motionärerna uppfyllt dessa båda anspråk, som de själva ställt. Det skulle ju visserligen från motionärernas sida kunna sägas, att man här har pekat på en del olika områden, där en annan allmän målsättning skulle kunna leda till väsentliga besparingar. Herr Edström var i sitt anförande nyss mycket angelägen att trycka på den synpunkten, att just en annan målsättning skulle kunna leda till väsentliga besparingar.

Vad är det då man har angivit i motionen? Jo, man har pekat på sådana saker som byggnadsregleringen, prisregleringen, hyresregleringen, bostadssubventionerna och andra allmänna prissubventioner. Det är klart att man kan göra det, men här är det onekligen, som också framhålls av flera remissinstanser — och jag skall gärna i det avseendet instämna med herr Lindholm i hans replik nyss — fråga om politiska avväganden. Vi har liksom högern företrätt kravet på en snabbare avvecklingstakt när det gäller byggnadsregleringen än vad regeringspartierna har velat vara med om. Vi har liksom högern ansett att priskontrollen, i synnerhet i nuvarande läge, skulle kunna väsentligt inskränkas. Men byggnadsregleringen och priskontrollen har vi behandlat under vårriksdagen, och vi kommer att få behandla dem under nästa års riksdag. Då får vi se om det verkligen har inträtt en sådan förskjutning i den politiska uppfattningen på regeringssidan, att det är möjligt att få någon ändring. Men att dess emellan i anledning av en motion i be-

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

sparingssyfte resa en politisk debatt på dessa punkter mot bakgrunden av den ställning, som dock — sorgligt nog vill jag gärna understryka — riksdagsmajoriteten tidigare år här tagit, det tycker jag inte är på något vis realistiskt.

Om jag går vidare till hyresregleringen, som också nämndes, föreligger här, såvitt jag förstår, ävenledes skilda meningar. Det är givet, att om man vill ta steget att avveckla hyresregleringen, även om man har en sådan brist på bostäder som nu, är det möjligt att göra vissa besparingar. Här har högern svävat en del på målet och ibland sagt si och ibland så, under det att vi och övriga riksdagspartier tagit bestämd ställning och förklarar, att man inte kan göra denna avveckling så länge bostadsbristen består.

Med bostadssubventionerna, som också nämnts, förhåller det sig likadant. Där får vi inom kort tid konkreta förslag, som de i riksdagen företrädde meningsriktningarna då får ta ställning till. Att göra det i detta sammanhang tycker jag är just orealistiskt.

Om jag sedan, herr talman, får säga ett par ord om de organisatoriska förändringar och besparingar som skulle vara möjliga utan en sådan ändring av den politiska målsättningen, som bland andra herr Edström har talat om, har jag fattat denna sak så, att det just i detta avseende skulle ha varit synnerligen värdefullt om motionärerna hade angivit några konkreta exemplifikationer, som de själva säger, för vad som skulle göras.

Här har särskilt nämnts arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen. Om jag inte minns fel har en statlig kommitté företagit en utredning beträffande arbetsmarknadsstyrelsen och föreslagit en del inskränkningar. Bostadsstyrelsen har undersökts av statens organisationsnämnd, som också har framlagt en del förslag. Det skulle nog ha varit lämpligt att på basis av det materialet lämna några konkreta exempli-

fikationer som erbjudit en hake att hänga upp ett mera bestämt yrkande på, men det har man inte gjort i motionen.

I fråga om bostadsstyrelsen skulle jag dessutom vilja inskjuta, att jag tror det hade varit lämpligt att motionärerna hade frågat dem som bygger och t. ex. byggnadsindustriförbundet vad de menar om den personalbrist i bostadsstyrelsen, som åstadkommer den långsamma takt i vilken låneärenden för närvarande behandlas och som därigenom är till stort ohägn för dem som praktiskt bedriver byggnadsverksamhet.

Det uppräknas också en rad andra ämbetsverk, men ingenting konkret säges i något enda fall om i vilket avseende eller på vilket sätt besparingar skulle kunna göras. Jag noterar med tacksamhet, herr talman, att herr Edström för sin del tog avstånd från de omdömen om konjunkturinstitutet, som motionen innehåller. Jag vill också tillägga, att om motionen i sin helhet från början hade granskats med samma kritiska omtanke som herr Edström gav prov på när han tog avstånd från dessa uttalanden om konjunkturinstitutet, är det möjligt att motionen hade blivit väsentligt mindre omfattande eller kanske helt och hållet hade uteblivit.

Herr Edström talade också om de remissyttranden, som enligt hans mening i betydande omfattning skulle innebära ett instämmande i motionens syfte. Ja, man kan ju läsa remissyttranden på många olika sätt. För min del måste jag nog säga, att jag sällan har sett en samling remissyttranden som i lugn och hovsam ton har varit i sak så besvärande och kritiska för de motionärer som har framställt ett förslag.

Både herr Edström och herr Birke har åberopat ett uttalande av direktör Lindencrona i samband med sakrevisionens yttrande över motionen. I detta yttrande av herr Lindencrona, en man som

Begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång.

sannerligen inte på något sätt kan miss-tänkas för att inte ha en tillräckligt het önskan att åstadkomma omfattande besparingar och effektiviseringar inom statsförvaltningen, säges det: »Det förefaller också som om motionärerna icke skulle vara helt förtrogna med det omfattande arbete i motionernas syfte, som fortlöpande bedrives genom sakrevisionen och i annan ordning.» Det är också en i form mycket mild men i sak ganska kraftig kritik i vissa avseenden mot motionen.

Jag tror inom parentes sagt, att herr Lindencronas yttrande i ett annat avseende bör ge regeringen anledning att på nytt överväga frågan om man verkligen inte genom en sammanslagning av statskontoret, sakrevisionen och organisationsnämnden skulle kunna få till stånd ett mera kraftfullt organ för att övervaka besparingsmöjligheter i stort inom statsförvaltningen. Det är möjligt att det inte är lämpligt att göra den sammanslagningen så omfattande som ursprungligen antyddes, utan man kunde nöja sig med en sammanslagning av t. ex. statskontoret och organisationsnämnden.

När jag talar om sakrevisionen vill jag gärna tillägga, herr talman, att dess yttrande i ett avseende synes mig särskilt ägnat att låta motionen framstå såsom mindre berättigad, nämligen när det gäller andra taxor än de affärsdrivande verkens. Sakrevisionen påpekar ju här, att den har ägnat och kommer att ägna en fortlöpande uppmärksamhet åt problemet, hur taxorna i görligaste mån skall kunna täcka självkostnaderna. Jag vill emellertid framhålla, att jag, liksom företrädare för högern, i ett ganska uppmärksammat avseende, nämligen beträffande lotsavgifter samt fyr- och båkavgifter, under vårriksdagen talade för att man skulle kunna gå mindre hårt fram än regeringen ville göra. Jag tycker det hör till känslan för rent spel i politiken att motionärer-na uppmärksammar, att det finns de-

taljer, där man inte kan och inte bör hävda den princip, som motionerna talar för. Det skulle nog även kunna nämnas andra saker i detta sammanhang.

Sammanfattningsvis, herr talman, vill jag säga att t. ex. i fråga om byggnadsregleringen och några andra ting kan jag varmt instämma med herr Edström då han antyder att det gäller att mota vad han kallar den socialistiska tanken. Men jag är övertygad om, herr talman, att detta måste man göra genom att i den politiska striden och när man vädjar till väljarna verkligen driva tillbaka det socialdemokratiska partiet och med detta parti samverkande meningsriktningar. Man kan inte göra det genom att be den riksdagsmajoritet från dessa båda partier, som nu stödjer regeringen, att i mer eller mindre försynta ordalag anhålla hos regeringen att denna skall överge sin politik. Detta är en fråga som icke sammanhänger med sådana riksdagsskrivelser utan med det politiska maktläget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den motivering som anges i den av herr Söderquist m. fl. avgivna reservationen.

Herr BIRKE: Herr talman! Herr Wedén har skarpt kritiserat högern för att vi inte har kunnat precisera våra ståndpunkter i motionen. Jag vill erinra om att vi har i motionen hävdad, att man även inom ramen för nu gällande ordning kan åstadkomma besparingar, och att vi i klämman har begärt att det skulle framläggas en plan för den begränsning av arbetsuppgifterna som är möjlig inom statsförvaltningen.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, när herr Wedén sade att högern tar ståndpunkt än si, än så. Jag vill bara påpeka att herr Wedén ju inte har lyckats få med samtliga sina partivänner i statsutskottet på den reservation som han här talat för. En del av dem har i stället undertecknat

Pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer.

utskottets utlåtande. Herr Wedén är väl själv illa ute med folkpartiets olika ståndpunkter, när han alltså inte kunnat samla sina partivänner i förevarande ärende.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag har inte alls skarpt kritiserat högern. Jag har bara påvisat de brister i denna högermotion med i och för sig mycket gott syfte som gjort, att jag och de som delar min uppfattning inte har funnit det möjligt att med denna motion som underlag påyrka en hemställan från riksdagens sida till regeringen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till denna hemställan dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 205, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande motivering-

en, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av herr Söderquist m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wedén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner statsutskottets motivering i utskottets förevarande utlåtande nr 205, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den motivering, som föreslagits i den av herr Söderquist m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt utskottets motivering.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 206, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt f. d. kammarrättsrådet S. Norrman.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 207, i anledning av väckta motioner om pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer.

Karl Andersson (I: 150) och den andra inom andra kammaren av herr *Thapper m. fl.* (II: 196), hade hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer skulle få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernåddes.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 150 och II: 196 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson*, *Hesselbom* och *Thapper*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 150 och II: 196, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om att de av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer skulle få sina pensioner omreglerade så, att i princip full likställighet med motsvarande pensionärer vid statens järnvägar ernåddes.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **THAPPER**: Herr talman! Jag och ett par andra ledamöter i denna kammar har väckt en motion, där vi yrkar att de förutvarande anställda vid de enskilda järnvägar, som har förstataligats, skulle i pensionshänseende jämställas med dem som har pension från statens järnvägar.

Vi tycker att det ligger ett rättvisekrav i detta, då ju de, som varit anställda i de enskilda järnvägarna före förstataligandet, enligt vår mening har gjort samma insatser i samfärdselns tjänst som de, som varit anställda vid statens järnvägar. Vi är väl medvetna om att det år 1948 genomfördes en förbättring för de anställda vid de enskilda järnvägarna, varigenom de anställda som det här är fråga om fick en pension som motsvarar de statliga befattningshavarnas till 80 procent och i

vissa undantagsfall till 90 procent. Men å andra sidan är det naturligtvis mycket svårt för dessa pensionärer att förstå att de, när de, såsom jag förut sade, har gjort samma insatser i samfärdselns tjänst, skall få lägre pension, särskilt som de på sin tidigare blygsamma inkomst har inbetalat rätt kännbara pensionsavgifter. De enskilda järnvägarnas pensionskassor har ju sedermera övertagits av staten, och det är även därför ett rättvisekrav att man tillerkänner här berörda anställda samma pensioner som motsvarande anställda vid statens järnvägar. Vi har därför i motionen yrkat, att det skulle uppdragas åt Kungl. Maj:t att utarbeta erforderliga bestämmelser för att samma pension skall utgå.

Majoriteten inom statsutskottet har avstyrkt vår motion med den motiveringen, att riksdagen år 1948 fattade beslut i frågan och att det inte tillkommit några omständigheter som skulle kunna ändra detta beslut. Jag kan inte dela den uppfattningen. Bland annat skall man ha klart för sig, att om man år 1948 kunde anföra kostnadsskäl mot ett bifall till denna sak, så är det visserligen möjligt, att dessa skäl står kvar ännu i dag, men det vet man ingenting om. Man skall komma ihåg, att det här är fråga om en grupp människor, som vid sin avgång ur tjänsten befann sig i 65-årsåldern och att sålunda avgången blir mycket stor. Jag tycker, att avdelningen skulle ha försökt utreda vad detta rättvisekrav verkligen kostat att genomföra, ty det vet man ingenting alls om.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Det var så, att staten övertog vissa enskilda järnvägar. Vid dessa järnvägar förekom varierande pensionsystem. I vissa fall var pensionerna synnerligen låga,

Pensionsreglering för av staten övertagna enskilda järnvägars pensionärer.

i andra var de något bättre. Men i intet fall motsvarade pensionerna vad som utgick vid statens järnvägar. Vid övertagandet av dessa enskilda järnvägar genomfördes år 1948 en betydande pensionsförbättring för den personal som då var pensionerad. Man bestämde, att de som var kvar i tjänsten skulle åtnjuta pension som om de alltid varit i statstjänst, under det att de som slutat före det statliga övertagandet skulle få 80 procent av statspensionen. Vidare föreskrevs att en del av dem, som avgick men som var beredda att stå kvar i beredskapstjänst, d. v. s. rycka in i tjänst vid vissa tillfällen, skulle få ytterligare 10 procent eller sammanlagt 90 procent av statspensionen.

När herr Thapper säger, att det är mycket svårt för dessa pensionärer att förstå riksdagens ställningstagande i denna fråga, måste jag säga, att jag har svårt att förstå herr Thappers argumentering. När herr Thapper argumenterar på det sätt som han gjort här, utgår han från den förutsättningen, att det hela tiden varit staten som varit skyldig att svara för dessa befattningshavares pensionering. Herr Thapper bör erinra sig, att de haft en anställning som varit förenad med vissa pensionsvillkor. Därest staten icke övertagit dessa järnvägar, skulle dessa befattningshavare i dag haft en väsentligt sämre pension än den som nu utgår.

Då herr Thapper säger, att staten även övertagit pensionskassorna, är det riktigt, men herr Thapper glömmer en mycket väsentlig sak i det sammanhanget, nämligen att dessa pensionskassor var avpassade efter de pensioner som då skulle utgå till dessa befattningshavare. Därför kan man inte göra det hela till en rättvisefråga, ty ur rättvisesynpunkt måste man säga, att staten har varit ganska generös i denna fråga.

Jag ber, herr talman, att med det an-

förda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr THAPPER: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av det herr Lindholm anförde. Det är klart, att man från dessa anställningstagares sida inte kan rikta några rättsliga anspråk gentemot staten. Däremot tror jag att man här kan förfäktta vissa rättvisesynpunkter. När staten övertog dessa järnvägar och man gick in för denna 80-procentsregel är det klart — och det sägs också i motiveringen — att det var kostnads-hänsynen som här var avgörande.

Jag vill taga ett exempel. Om förstataligandet av en viss järnväg fördröjts en längre tid efter det principbeslutet om förstataligande av de enskilda järnvägarna fattades, då har också den personal, som det här blir fråga om, förlorat i pensionshänseende. Antag vidare att en viss järnväg förstataligades vid en viss tidpunkt. Den befattningshavare, som avgick några dagar efter denna tidpunkt och således kvarstod vid själva förstataligandet, kommer då i ett bättre läge än den, som avgick ett par dagar före förstataligandet och endast får de 80 procenten. Naturligtvis kan man säga, att de inte kan rikta några rättsliga anspråk gentemot staten, men man kan dock säga att rättvisesynpunkten inte är fullt tillgodosedd i detta avseende.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Rättvisesynpunkten är också tillgodosedd i detta fall. Det är ju på det sättet, att vid varje tillfälle då ett nytt pensionsreglemente beslutas, inför man samtidigt vissa övergångsbestämmelser för den övriga delen av personalen. Det förekommer inte, åtminstone inte mig veterligt, att de som tidigare har lämnat en tjänst blir delaktiga av det nya pensionsreglementets bestämmelser. Det gäller endast för den personal, som då finns i tjänst. Det är vad som har till-

Interpellation ang. truppförbandssjukhusens utnyttjande för viss civil sjukvård, m. m. lämpats i detta fall. Herr Thapper kan alltså inte åberopa några slika rättvisekrav beträffande personal som har lämnat sin anställning i dessa företag innan staten övertog dem.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Thapper begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 207, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes.

Efter denna omröstning utvisade de i plenisalen uppsatta ljustablåerna, att vid omröstningen avgivits 91 ja-röster och 81 nej-röster, att 18 ledamöter förklarat sig avstå från att rösta samt att 38 ledamöter varit frånvarande. Då summan av dessa fyra tal utgjorde 228, under det att rätteligen kammarens samtliga 230 ledamöter med undantag av talmannen bort redovisas, yttrade herr talmannen, att ny votering medels omröstningsapparat komme att verkställas.

Sedan sistnämnda omröstning avslutats, utvisade ljustablåerna, att vid om-

röstningen avgivits 93 ja-röster och 79 nej-röster, att 16 ledamöter förklarat sig avstå från att rösta samt att 40 ledamöter varit frånvarande. Då alltså även vid denna omröstning endast 228 ledamöter redovisats, tillsporde herr talmannen kammaren, huruvida den ville godkänna omröstningsresultatet, oaktat endast 228 ledamöter i stället för 229 redovisats på ljustablåerna; och blev denna fråga av kammaren med enhälligt ja besvarad. (Den fotografiska tablån över den senaste omröstningen utvisade efter framkallningen 94 ja-röster, men i övrigt samma resultat som ljustablåerna i kammaren. I den fotografiska tablån hade sålunda samtliga röstberättigade ledamöter redovisats.)

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 208, i anledning av väckt motion om familjepensionsrätt för efterlevande till vissa befattningshavare, som varit i statens tjänst eller tillhört någon av staten övertagen enskild pensionskassa; och

nr 209, i anledning av väckta motioner dels om pension åt änkefru Ester Elise Gustafsson, dels ock om understöd åt änkefru Anna Almroth.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Interpellation ang. truppförbandssjukhusens utnyttjande för viss civil sjukvård, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM, som yttrade: Herr talman! Under tiden efter 1945 har en rad militärförband fått truppförbandssjukhus av modernaste slag, för-

Interpellation ang. publicerande av fakta om svensk utrikes- och handelspolitik under andra världskriget.

sedda med god sjukhusutrustning. Då beläggningen varit ojämn har det under långa perioder stått ett växlande, tidvis ej föraktligt antal sjukplatser tomma på dessa sjukhus. Efter vad jag under hand inhämtat har exempelvis militärsjukhusen i min hemstad, Linköping, tidvis varit i ringa utsträckning belastade med militära patienter, varför vid dessa tillfällen välbehövt utrymme kunnat disponeras för civil sjukhusvård. Med tanke på den platsbrist, som råder på de civila sjukhusen och den oftast förekommande långa väntetiden, har på vissa håll därför överenskommelse träffats mellan de militära myndigheterna och landstingen om upplåtande av ett antal sängplatser på truppförbandssjukhusen för civila patienter mot en ersättning, som uppväger de merkostnader, som fjärde huvudtiteln belastas med genom detta arrangemang. Sålunda har sådan överenskommelse bl. a. träffats vid truppförbandssjukhusen vid I 16, I 18 och KA 3.

En del av de svenska truppförbanden, bl. a. de nytillkomna flygflottiljerna, har fått rymliga och moderna sjukvårdsinrättningar. Vid andra truppförband byggs truppförbandssjukhusen om och förbättras. Antalet sjukplatser, som skulle kunna ställas till den civila sjukvårdens förfogande, torde därigenom bli så stort, att arrangemang av ovan nämnt slag i ej ringa grad skulle kunna bidra till att lösa den civila sjukvårdsfrågan. Det samarbete, som man på en del håll slagit in på, synes därför vara väl värt att understödja.

Med anledning av vad ovan anförts hemställer jag därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet för kammaren redogöra för de möjligheter, som föreligger att i betydligt större skala än hittills utnyttja truppförbandssjukhusen för viss civil sjukvård och för de eventuella

planer, som föreligger om ett utvidgat planmässigt samarbete mellan civila och militära myndigheter på detta område?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 16.

Interpellation ang. publicerande av fakta om svensk utrikes- och handelspolitik under andra världskriget.

Herr BRACONIER erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I åtskilliga länder har utgivits betydelsefulla aktstycken rörande deras utrikes- och handelspolitik under det andra världskriget. Även i vårt land har publicerats akter belysande vissa sidor av svensk utrikespolitik under det andra världskriget. Även nya publiceringar torde vara under förberedelse. Vikten av att svensk allmänhet får största möjliga upplysning i dessa frågor är uppenbar. Det har från olika håll understrukits angelägenheten av att ett fylligt material redovisas. I utländsk press har förekommit framställningar rörande svensk utrikespolitik som delvis är tendentiösa och åtskilligt missvisande. Det har hänt att först genom utländsk publikation svensk allmänhet upplysts om vissa förhandlingar som varit av största vikt för vårt land. En svensk historieskrivning och publicering av aktstycken i dessa frågor skulle ur många synpunkter vara utomordentligt värdefulla.

Med åberopande av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikesärendena få framställa följande fråga:

Överväger utrikesministern åtgärder som i lämplig form möjliggör att fakta framlägges om svensk utrikes- och handelspolitik under det andra världskriget i syfte att tillförsäkra svensk forskning och allmänhet vederhäftiga upplysningar och för att tillrättalägga möjligen

Interpellation ang. publicerande av fakta om svensk utrikes- och handelspolitik under andra världskriget.

förekommande missvisande utländska framställningar?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 17.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 19 november 1952.

På därom gjord ansökning beviljades stenografen hos kammaren, tingsnotarien Brit-Marie Ericsson ledighet från sin stenografjänst från och med den 18 innevarande november tills vidare under innevarande höstsession; och förordnades kanslisten hos kammaren jur. stud. Johnny G. Sköldvall att under samma tid uppehålla Ericssons stenografbefattning och fil. stud. Gunnar Ljusterdal en kanslistjänst.

In fidem
Gunnar Britth.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från tredje lagutskottet:

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till naturskyddslag m. m.;

nr 414, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 11:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 415, i anledning av väckta motioner om ändring i 3 § lagen om rätt till fiske m. m.; samt

från jordbruksutskottet nr 412, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i grunderna för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrlägningsföretag.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.46 em.

In fidem
Gunnar Britth.